

nummer 1/1981

W

wetenschappelijk

O

onderzoek-en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

- 3 **Voorwoord**
- 4 **M. J. Hindelang** Sekse-verschillen bij criminele gedragingen
- 12 **N. Friedman** Factoren die met criminaliteit samenhangen; dient het verband tussen werkloosheid en criminaliteit te worden heroverwogen?
- 21 **mr. M. Andriessen** De mening van een buitenlandse over diversion in Amerika.
- 33 **Tove Stang Dahl** Het Scandinavische systeem van jeugdrecht: een vergelijkende benadering.
- 40 **Literatuuroverzicht**
- 40 Algemeen
- 43 Strafrecht en strafrechtspleging
- 49 Criminologie
- 54 Gevangeniswezen
- 56 Reclassering
- 58 Psychiatrische zorg
- 59 Kinderbescherming
- 59 Politie
- 62 **Boekwerken**

Voorwoord

Justitiële Verkenningen nummer 1 van 1981 is deze keer samengesteld uit vier afzonderlijke bewerkingen van buitenlandse artikelen. Het varianummer wordt geopend met een artikel van Hindelang, getiteld: Sekseverschillen bij criminele gedragingen. Op basis van vergelijking van slachtofferstudies en gegevens die gebaseerd zijn op bij de politie aangegeven zaken, wordt de betrokkenheid van vrouwen bij crimineel gedrag in de Verenigde Staten nagegaan.

In het hieropvolgende artikel van Friedman wordt de vraag gesteld of het verband tussen werkloosheid en criminaliteit dient te worden heroverwogen.

3

De gegevens zijn ontleend aan een driejarig gesubsidieerd begeleid arbeidsprogramma dat uitgevoerd werd in New York.

In het derde artikel geeft mr. Margo Andriessen haar visie op diversion in de Verenigde Staten. Deze – min of meer teleurstellende – visie ontwikkelde zij naar aanleiding van bezoeken aan enkele projecten in dit land. Het varianummer wordt afgesloten met een artikel in bewerkte vorm van Tove Stang Dahl. Hierin worden het Scandinavische en het Amerikaanse systeem van jeugdrecht aan een vergelijking onderworpen.

Sekse-verschillen bij criminele gedragingen*

door M. J. Hindelang.

4

Men heeft in de Verenigde Staten altijd weerstand gehad tegen de gedachte dat arrestatiecijfers iets zeggen over de mate van crimineel gedrag, vooral met betrekking tot de demografische kenmerken van de dader, zoals sekse, klasse en ras. Door velen worden demografische verschillen in deze cijfers meer toegeschreven aan een discriminerende strafrechtspleging dan aan een werkelijk verschil in criminele activiteit. De theorieën op dit terrein lopen zeer uiteen. Als uiterste aan de ene kant kan Chapman genoemd worden, die van mening is dat het enige verschil tussen criminelen en niet-criminelen de veroordeling is. Volgens hem is crimineel gedrag algemeen; een veroordeling is voor een belangrijk deel een kwestie van toeval. Aan de andere kant zijn Wolfgang en Ferracuti van mening dat de demografische verschillen het gevolg zijn van verschillen in de mate van crimineel gedrag. Deze materie is al eerder bestudeerd met betrekking tot het ras van de dader. In dit artikel wordt de aandacht gericht op het geslacht van de dader. Nagegaan wordt of, en in hoeverre de gegevens van slachtofferstudies (bron: National Crime Survey) in dit opzicht verschillen met gegevens die gebaseerd zijn op bij de politie aangegeven zaken (bron: Uniform Crime Report). Daarnaast wordt ook nagegaan of het geslacht van het slachtoffer van invloed is bij het doen van aangifte bij de politie.

Quetelet constateerde reeds in 1842 dat er op elke vier mannen slechts één vrouw gearresteerd werd. Hij ontwikkelde een theorie om antwoord te geven op de vraag 'waarom vrouwen minder tot misdaad geneigd zijn dan

* Dit is een verkorte weergave van: Sexdifferences in criminal activity. In: Social Problems, 27e jrg., nr. 2, december 1979, blz. 143-154.

mannen'. Niettemin onderkende hij ook factoren in het proces van rechtspleging, die tot vertekening in de officiële statistieken aanleiding kunnen geven.

De laatste tijd is deze materie weer in de belangstelling gekomen, toegespitst op het crimineel gedrag van vrouwen. Het gaat er daarbij niet om dat systeem *ten nadele* van mannen zou werken, maar meer *ten gunste* van vrouwen.

Pollak merkte hierover op, dat man—vrouwverschillen in crimineel gedrag niet zozeer toe te schrijven zouden zijn aan een meer aangepast gedrag bij vrouwen. Belangrijker is dat het soort misdrijven dat zij begaan moeilijker te ontdekken is en dat vrouwen soepeler behandeld worden zodat zij minder kans lopen gearresteerd dan wel veroordeeld te worden.

5 Reckless en Kay volgen enigzins dezelfde denktrant: 'Als iemand een vrouw een misdrijf ziet begaan of daar het slachtoffer van is, dan zal hij daartegen niet zo gauw actie ondernemen, omdat het om een vrouw gaat.

De politie zal een vrouw niet zo gauw ter plekke arresteren. En ook de rechter heeft een soepeler houding tegenover vrouwen.' Simon zocht een verklaring voor het feit dat het aantal arrestaties van vrouwen door vermogensdelicten zo toenam. Volgens haar speelde een rol dat de wetshandhavers zich minder 'ridderlijk' opstelden ten opzichte van vrouwen. Zij kon echter niet verklaren waarom dat dan niet voor geweldsmisdrijven gold. Adler gaf aan dat 'vrouwen minder kans lopen gearresteerd te worden en, eenmaal gearresteerd, minder kans op een veroordeling hebben dan mannen die exact hetzelfde misdrijf gepleegd hebben'.

Iedereen is het er dus wel over eens, dat cijfers met betrekking tot arrestaties van vrouwen systematisch vertekend (ten gunste van de vrouw) zijn en dat de aard van deze vertekening in de tijd aan verandering onderhevig is. Een vergelijking van gegevens van het UCR van de FBI over verschillende perioden is dus moeilijk. Er waren echter tot dusverre geen andere gegevens voorhanden. Dit artikel richt zich op een reeks gegevens die onlangs beschikbaar gekomen is, nl.

slachtoffer-studies, in de hoop dat aldus meer licht geworpen kan worden op de betrokkenheid van vrouwen bij misdrijven. De waarde van dit soort gegevens is, dat zij erg dicht bij het feitelijke misdrijf staan en ons dus een meer betrouwbaar beeld geven van de criminaliteit dan alleen maar arrestatiecijfers.

National Crime Survey: oorsprong en kenmerken van de gegevens

6 De gegevens, waarvan wij hier gebruik maken, zijn ontleend aan een nationaal onderzoek naar slachtoffers van misdrijven, algemeen aangeduid als het NCS (National Crime Survey). Dit onderzoek is verricht door het Bureau voor de statistiek van de V.S. onder auspiciën van het Ministerie van Justitie. Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: een landelijke steekproef van huishoudens (en personen), en één van bedrijven. Gedurende een half jaar werd elke maand een onafhankelijke steekproef uit de huishoudens en bedrijven genomen. Er worden ongeveer 80.000 adressen geselecteerd. Op 65.000 daarvan konden interviews worden afgenomen. Het grootste deel van de adressen waar geen vraaggesprekken konden worden gevoerd, bleek betrekking te hebben op onbewoonde of reeds gesloopte panden of er bleken personen te wonen die om uiteenlopende redenen niet ondervraagd konden worden. Wanneer hiermee wordt rekening gehouden dan werden op 96% van de 'benaderbare' adressen interviews afgenomen met 99% van de personen die op die adressen woonden. Van de ongeveer 17.000 geselecteerde en benaderbare bedrijven gaf minder dan 1% geen medewerking.

Elk gezinslid dat ouder dan twaalf jaar was, werd gevraagd of hij de afgelopen zes maanden persoonlijk het slachtoffer geworden was van verkrachting, mishandeling, beroving, of diefstal. Eveneens werd gevraagd of het gezin als geheel te maken had gehad met inbraak, diefstal van persoonlijke bezittingen in huis of autodiefstal. Over elk incident werden gedetailleerde vragen gesteld. Bij de bedrijven werd de eigenaar, of iemand anders die goed op de hoogte was, gevraagd

naar gevallen van beroving of inbraak gedurende die periode.

Al deze gegevens werden vervolgens gewogen om aldus tot een landelijke schatting te kunnen komen. Deze weging werd toegepast in die gevallen, waar er van meer dan één slachtoffer sprake was. Zonder een dergelijke weging immers zou een landelijke schatting van het aantal misdrijven te hoog uitkomen, omdat éénzelfde misdrijf dan meer dan eenmaal in de steekproef mee zou tellen.

De procedure volgens welke de NCS-gegevens gehanteerd zijn

In die gevallen waarin iemand aanwezig was geweest bij het plegen van een misdrijf, werd een aantal vragen gesteld over de dader(s) o.a. om hoeveel personen het ging en de sekse en het ras van de dader. Ging het om een groep daders, waarvan het aantal niet precies vastgesteld kon worden of het precieze aantal vrouwen c.q. mannen, dan werd het desbetreffende incident niet bij de analyse betrokken. Op deze wijze werd van de gegevens over de jaren 1973—1976 10% van de gevallen van beroving, verkrachting, mishandeling en diefstal van persoonlijke bezittingen bij de analyse buiten beschouwing gelaten. Wat inbraak, autodiefstal en diefstal van persoonlijke bezittingen in huis betreft: in het merendeel van deze gevallen werd de dader niet gezien door het slachtoffer. Om die reden was dan ook volgens de NCS-gegevens bij 95% van dat soort incidenten niets bekend omtrent de dader. We maken echter toch een voorzichtig en beperkt gebruik van die informatie, omdat we er niet a priori vanuit hoeven te gaan dat er sprake zou zijn van vertekening bij die gevallen waarbij er wel informatie over de dader is. Onze gegevens zijn bovendien altijd nog vele malen beter dan de UCR-gegevens: deze hebben immers alleen maar betrekking op die gevallen die in een arrestatie resulteren, terwijl bekend is dat het in 80 à 85% van de gevallen niet zo ver komt. Nemen we bovendien in ogenschouw dat een groot aantal van deze gevallen niet aangegeven wordt bij de politie, dan kunnen we toch wel stellen dat ook in de UCR-gegevens het merendeel van

de plegers van dit soort misdrijven óók buiten beschouwing blijft.

Rest ons nog op te merken, dat in het NCS en het UCR dezelfde definitie gehanteerd wordt voor verkrachting beroving, zware en lichte mishandeling, inbraak en autodiefstal, maar dat dit jammergenoeg niet geldt voor de diefstal categorieën. De categorie diefstal in het UCR omvat ook de diefstal in bedrijven (winkeldiefstal en ontvreemding door personeel), terwijl dit soort misdrijven in het NCS in het geheel niet opgenomen is. De NCS-gegevens kunnen ons vooral iets vertellen over de betrokkenheid van vrouwen bij diefstallen zoals zakkenrollen. Een rechtstreekse vergelijking van deze NCS- en UCR-gegevens is niet zo zinvol.

Resultaten

8

– Sekse-verschillen in de betrokkenheid bij misdrijven

Een vergelijking van UCR- en NCS-gegevens leert ons dat mannen in alle categorieën misdrijven duidelijk sterker vertegenwoordigd zijn dan vrouwen. Er is slechts een gering percentageverschil tussen de beide soorten gegevens voor wat betreft verkrachting, beroving, inbraak en autodiefstal. Bij deze misdrijven speelt dus vertekening op basis van sekse tijdens de arrestatiefase geen rol van betekenis. Voor zware mishandeling echter geldt dat vrouwen in de UCR-statistieken zwaarder vertegenwoordigd zijn dan volgens het NCS-slachtofferonderzoek. Dit geldt óók, zij het in geringere mate, voor beroving. Deze gegevens staan dan ook lijnrecht tegenover de hypothese, dat de politie minder makkelijk vrouwen zou arresteren dan mannen.

Eenzelfde conclusie zou men op het eerste gezicht trekken t.a.v. de diefstalcijfers. Ook daar zijn de vrouwen in de UCR-statistieken zwaar oververtegenwoordigd. Hier moeten we echter rekening houden met wat in het bovenstaande over deze materie werd gezegd. Voor het overige is het echter zo, dat de NCS- en UCR-gegevens grote overeenkomsten vertonen voor wat betreft het relatieve aandeel van vrouwen in misdrijven: vrouwen zijn zelden betrokken bij verkrachting, gebruiken

maar weinig geweld (beroving), of verschaffen zich zelden onrechtmatig toegang tot een gebouw als het om diefstal gaat. Zowel volgens de NCS- als volgens de UCR-gegevens zijn zij meestal betrokken bij diefstallen, waar geweld geen rol bij speelt.

– *Beperkte trendgegevens*

Bij de huidige belangstelling voor de criminaliteit van vrouwen gaat het nog meer om de vraag, of uit de cijfers inderdaad blijkt dat het vrouwelijk criminaliteitspatroon de afgelopen jaren *verandering* heeft ondergaan. Volgens Adler (1975) en Simon (1975) zou er inderdaad van een dergelijke verandering sprake zijn. Het is gebruikelijk om bij de interpretatie van officiële gegevens te praten over de mate waarin veranderingen in arrestatiecijfers niet toegeschreven moeten worden aan feitelijke veranderingen in crimineel gedrag, maar aan een toegenomen geneigdheid om aangifte te doen en bij de politie om tot arrestatie over te gaan.

De NCS-data die voorhanden zijn, hebben op een relatief korte periode betrekking (1972–1976). Er kan dus slechts een beperkte trend-analyse gedaan worden. Allereerst valt dan op, dat bij elk type misdrijf de percentages vrouwelijke daders slechts geringe en inconsistente schommelingen te zien geven. Afgezien van de lichte stijging van diefstallen door vrouwen in de laatste jaren blijven de percentages betrekkelijk stabiel. Deze zeer lichte stijging klopt wel met de analyses die uitgevoerd zijn op officiële gegevens en die onthulden dat het grotere aantal arrestaties van vrouwen vooral betrekking had op diefstallen door vrouwen. Het is duidelijk, dat er NCS-gegevens over veel meer jaren nodig zijn alvorens er met enige zekerheid conclusies getrokken kunnen worden m.b.t. eventueel aanwezige trends.

– *Aangifte doen bij de politie*

Een andere belangrijke vraag is, of een slachtoffer zijn belager makkelijker bij de politie aangeeft als dit een man betreft en moeilijker als dit een vrouw betreft. Velen zijn van mening, dat dit inderdaad het geval is. Wat zeggen de NCS-gegevens op dit punt?

In de periode 1972–1976 werd in de helft van de gevallen waar het een mannelijke dader betrof aangifte bij de politie gedaan; waar het een vrouwelijke dader betrof slechts in eenderde van de gevallen. In de tijd gezien vertoonden deze cijfers slechts kleine en onsystematische variaties.

Voor misdrijven tegen personen is het ook mogelijk om na te gaan in hoeverre mannelijke resp. vrouwelijke overtreeders door mannelijke dan wel door vrouwelijke slachtoffers aangegeven werden. Men dient dan wel bepaalde factoren constant te houden, zoals bijv. de aard/ernst van het misdrijf. Voorgaand onderzoek heeft uitgewezen, dat vooral situationele factoren (bijv. wapengebruik) en de gevolgen van het misdrijf (lichamelijk letsel, schade) bepalen of er aangifte gedaan wordt of niet. De gegevens worden dan ook over vier categorieën met een oplopende graad van ernst geordend.

10

We zien dan, dat vrouwen onevenredig vaak betrokken zijn bij de minst ernstige misdrijven. Hieruit en uit het bovenstaande volgt dat vrouwelijke overtreeders minder vaak aangegeven worden bij de politie. Houden we echter de ernst van het misdrijf constant, dan zien we dat er meer ernstige misdrijven die door een vrouw gepleegd zijn, aangegeven worden bij de politie dan ernstige misdrijven die door een man gepleegd zijn. Voor de minder ernstige categorieën is sprake van een trend in de tegenovergestelde richting.

Dan rest ons nog de hypothese betreffende de 'mannelijke ridderlijkheid': doen mannen minder vaak aangifte van een misdrijf bij de politie, als zij het slachtoffer geworden zijn van een vrouw? Uit onze gegevens blijkt het tegendeel. Juist de vrouwelijke slachtoffers doen minder vaak aangifte van vrouwelijke overtreeders. Mannelijke slachtoffers doen vaker aangifte als het een vrouwelijke overtreder betreft, minder vaak als het om een mannelijke overtreder gaat.

Samenvatting

De gegevens waarover we op dit moment kunnen beschikken, zijn niet toereikend om de gestelde vragen afdoende te kunnen beantwoorden. Wel geven de resultaten van slacht-

offer-enquêtes ons een beeld dat sterke overeenkomsten vertoont met de arrestatiecijfers. Dit houdt in dat de relatieve betrokkenheid van vrouwen bij misdrijven betrekkelijk stabiel gebleven is en dat het aangiftepatroon *weinig wezenlijke veranderingen heeft ondergaan*. De hypothese betreffende de mannelijke 'ridderlijkheid', als het om vrouwelijke overtreiders gaat, dient verworpen te worden. Slachtoffercijfers hebben, naast voordelen, ook belangrijke beperkingen. Bekend is, dat zij een te laag beeld geven van alle soorten misdrijven, en wel in het bijzonder van mishandelingen binnen het gezin. Het NCS laat personen jonger dan 12 jaar buiten beschouwing, terwijl het juist deze categorie is die vaak het slachtoffer van vrouwen zal zijn. Bovendien is het mogelijk, dat de informatie over het vrouw-zijn van de overtreder door de respondent verdraaid of achterwege gelaten wordt omdat hij daar niet zo goed raad mee weet. En tenslotte is het een beperking, dat de slachtoffers hun informatie slechts t.a.v. een gering aantal misdrijven en een gering aantal kenmerken van de overtreder kunnen geven. Het enige wat er op grond van dit onderzoek dan ook geconcludeerd kan worden is, dat er vermoedelijk weinig of geen sprake is van een vertekening in de officiële cijfers m.b.t. vrouwen.

Conclusies en implicaties

Overduidelijk dient zich hier de conclusie aan, dat sekse een belangrijke rol speelt bij crimineel gedrag. Het is niet zo, dat de arrestatie-cijfers wat deze factor betreft alleen maar een vertekend beeld geven. Theorieën in deze richting dienen dus afgewezen te worden als een niet-adequate verklaring van de man-vrouw verschillen. Dergelijke verschillen hebben weldegelijk een bestaansgrond en moeten dan ook verwerkt worden bij de ontwikkeling van theorieën.

Factoren die met criminaliteit samenhangen:

dient het verband tussen werkloosheid en criminaliteit te worden heroverwogen?*

door N. Friedman

Een hoog percentage van de zogenaamde criminelen is arm, laag geschoold, werkloos en lid van een minderheidsgroepering. Toch bedrijven de meesten die aan dit profiel beantwoorden geen misdrijven en beantwoorden omgekeerd vele delinquenten niet aan dit beeld. Gegevens op groepsniveau geven niettemin een sterk verband aan tussen criminaliteit en genoemde kenmerken.

12

Dit artikel behandelt slechts het verband tussen één van deze factoren en criminaliteit, nl. werkloosheid en wel omdat dit in veel grotere mate dan andere factoren, zoals leeftijd, sekse of gezinsstructuur, door initiatieven van overheidszijde beïnvloed kan worden. Men zou zich kunnen voorstellen dat een overheidsbeleid gericht op de uitbreiding van de werkgelegenheid voor bepaalde groepen, de criminaliteit kan doen dalen.

De overtuiging dat er een nauwe samenhang bestaat tussen criminaliteit en werkloosheid is hoofdzakelijk gebaseerd op gegevens op groepsniveau. Het Vera-Institute of Justice in New York beschikt echter over gegevens op individueel niveau. Deze gegevens zijn ontleend aan de evaluatie van een drie-jarig arbeidsprogramma dat ten dele uitging van de veronderstelling dat het verschaffen van werk bijdraagt aan het terugdringen van de criminaliteit. De uitkomsten zijn echter in die zin teleurstellend dat werken niet de oplossing voor het criminaliteitsprobleem bleek te zijn.

* Dit is een verkorte weergave van: Correlates of crime: should the relation of unemployment and crime be reconsidered? In: C. H. Foust en D. R. Webster: An anatomy of criminal justice, Lexington, Heath, 1980, blz. 15-27.

Opzet van het Wild Cat-programma

Het programma van het Vera-Institute was erop gericht om na te gaan of een begeleid (door de overheid gesubsidieerd) arbeidsprogramma in de volgende opzichten het leven van de deelnemers zou kunnen beïnvloeden: hun werksituatie op langere termijn, inkomsten, afhankelijkheid van sociale voorzieningen, druggebruik, levensstijl en criminele activiteiten.

Het programma bood werk van een laag stress-gehalte. Voorts was het erop gericht om vaste werk-gewoontes bij te brengen en meer gevoel van eigenwaarde. Het programma was zo ingericht dat de deelnemers elkaar konden ondersteunen; er was een geleidelijke toename van de werkdruk en bij de voorbereiding op de overgang naar de officiële arbeidsmarkt werd regelmatig terugkoppeling verleend. Men werkte gewoonlijk van negen tot vijf, gedurende vijf dagen per week met een beginsalaris van 95 dollar per week. Ontslag volgde als men niet aan de (relatief weinig stringente) arbeids-eisen voldeed. De tewerkstelling vond plaats bij allerlei gemeentelijke en non-profit instellingen in New York.

13

De uitvoering van het Wild Cat-project

500 Deelnemers werden at random verdeeld over een experimentele en een controle-groep. (De experimentele dimensie wordt niet expliciet in dit artikel aangegeven. Hoogst waarschijnlijk werd de experimentele groep intensiever begeleid c.q. gesubsidieerd-red.). De leden van beide groepen werden gedurende drie jaar regelmatig geïnterviewd. Daarnaast werden officiële gegevens van ondermeer de politie en de sociale dienst geanalyseerd. Van 80% van de deelnemers waren de gegevens over al de drie jaren compleet. De deelnemers waren ex-verslaafden en de groep bestond voor 90% uit mannen die voor 90% tot een minderheidsgroep behoorden. De deelnemers hadden weinig onderwijs genoten en slechts 20% van hen had het laatste half jaar nog gewerkt. Gemiddeld was men reeds negen maal gearresteerd en vier keer veroordeeld. De onderzoeksresultaten gaven het volgende beeld te zien: het vermogen om zelfstandig geld te verdienen was toegenomen (ook na

het programma); de afhankelijkheid van sociale voorzieningen was minder geworden. Voorts bleek het leefpatroon stabiel(er) geworden te zijn. Op de korte termijn bleef het arrestatieniveau terug. Evenwel bleef het Wild Cat-programma geen positieve invloed op drugs- en drinkgewoonten gehad te hebben. Uit een kosten—baten-analyse bleef dat aan elke in het programma geïnvesteerde dollar \$ 1.12 verdiend was (aan diensten, minder uitkeringen en dito criminaliteit, meer belastingopbrengsten).

Naast genoemde begeleide arbeidsprogramma's werd nog een twintigtal andere programma's in praktijk gebracht, waarbij ook andere categorieën betrokken waren zoals ex-delinquenten en van sociale bijstand levende moeders. De resultaten daarvan wezen alle in dezelfde richting. De resultaten van het Wild Cat-programma lijken derhalve generaliseerbaar.

14

Enige theoretische beschouwingen

Het aantal arrestaties van de experimentele groep was kleiner dan dat van de controlegroep. Het betrof hier echter een korte termijn-effect. De uitgangshypothese van Wild Cat werd derhalve niet sterk ondersteund. Deze hield in dat een daling van de criminaliteit gekoppeld zou kunnen worden aan één van de volgende factoren, dan wel een combinatie daarvan: 1) verbetering van de inkomensbronnen; 2) een toegenomen druk tot aangepast gedrag; 3) minder gelegenheid om bij criminele activiteiten betrokken te raken. De redenering was dat als economische motieven ten grondslag lagen aan vermogensmisdrijven, een groter inkomen de neiging daartoe zou kunnen verkleinen. Bij de ondervraging bleef dat de deelnemers een minimaal arbeidsverleden hadden en voorts dat ze leefden van sociale uitkeringen. Een groter inkomen derhalve alsmede de effecten van een vast inkomen zouden aan een daling van de criminaliteit kunnen bijdragen.

Volgens het rationele keuzemodel van Becker zou bovendien verwacht kunnen worden dat ten opzichte van werk, als zekerder bron van inkomsten dan diefstal en inbreken, nieuwe attitudes ontwikkeld zouden kunnen worden.

Zo vond Ehrlich dat er een sterker verband was tussen inkomen en vermogensmisdrijven dan tussen inkomen en geweldsdelicten. Zo bleek ook in een gecontroleerd experiment, waarin vrijgekomen gedetineerden een bepaald 'stipendium' gegeven werd dat weliswaar niet het algehele arrestatieniveau lager werd, maar wel het aantal vermogensdelicten. Ook van de sociale druk die uitging van de begeleide werksituatie kon op grond van onderzoek een tendens tot aanpassing aan een 'normale' levensstijl worden verwacht. Zelfs al zou de betrokken proefpersoon niet direct een wetsgetrouw persoon zijn, toch kon verondersteld worden dat bijv. het gezin, dat afhankelijk was van zijn inkomen, hem eerder tot aangepast gedrag stimuleerde. Een andere theorie verklaarde een vermindering van criminele activiteit als volgt: werkende mensen zijn het grootste deel van de dag bezet. Zij hebben dus minder vrije tijd ter beschikking om criminele daden te begaan dan werklozen.

Nadere analyse van het crimineel gedrag

De hier besproken gegevens werden ontleend aan officiële politieregistratie. In de ontwikkeling van het aantal gearresteerden gedurende de drie jaar van het experiment deden zich significante verschillen voor. Aan het begin was ongeveer eenderde van beide groepen tenminste één maal aangehouden. In de eerste twee jaar daalde echter het aantal arrestaties bij de experimentele groep aanzienlijk (nl. naar achtereenvolgens 19% en 17%) en verschilde significant van de controlegroep (nl. 31% en 22%). In het laatste jaar lag het evenwel omgekeerd, doch het verschil was niet significant (24% tegenover 16%). De ernst van de gepleegde delicten was ongeveer gelijk. Voor de beide onderzoeksgroepen bleek verder dat het aantal arrestaties per persoon per jaar bij degenen die langer dan 18 maanden aan het werkproject hadden deelgenomen, de helft lager lag dan bij degenen die korter dan 18 maanden hadden geparticipeerd. In een analyse per delicttype bleek dit algemene patroon telkens terug te komen. Met andere woorden: naarmate het werkpatroon stabielere was, werd

men minder gearresteerd terzake van gewelds-, vermogens-, of drugdelicten.

Deze laatste bevindingen wijzen in de richting van een sterk verband tussen werkloosheid en crimineel gedrag. Aangezien echter omgekeerd bleek dat mensen met een regelmatige werkkring zowel in gewelds- en drugdelicten minder actief waren alsook in vermogensdelicten, lijkt de economische verklaring voor crimineel gedrag niet adequaat te zijn.

Om het verband tussen deelname aan het Wild Cat-werkproject en criminele activiteit beter te begrijpen, werden ook de redenen voor het afhaken uit het project bekeken (zie tabel).

Tabel. Aantal arrestaties per persoon per jaar gekoppeld aan de arbeidsstatus aan het eind van het onderzoeksjaar

	werkzaam bij het Wild Cat-project aan het eind van het jaar	project doorlopen en nieuwe baan	ontslag genomen	ontslagen
jaar 1	.20	.45	.38	.27
jaar 2	.09	.18	.46	.49
jaar 3	.20	.34	.52	.62

16

Uit de tabel blijkt dat zij die bij het Wild Cat-project werkzaam waren een lagere arrestatiegraad vertoonden dan degenen die het project doorlopen hadden. Hieruit zou afgeleid kunnen worden dat het project de criminele activiteit afremt of omgekeerd, dat niet gesubsidieerde banen gelegenheid tot criminaliteit bieden. Bij degenen die zelf afhaakten of die werden ontslagen was de arrestatiegraad het hoogst; kennelijk is er een verband tussen enerzijds falen dan wel ontevredenheid en gebrek aan motivatie en anderzijds criminele activiteit. Theoretisch bezien kan dit verband tussen arbeid en een lage arrestatiegraad het gevolg zijn geweest van een stabielere levensstijl of afgenomen sociale vreemding. Maar mogelijk is een derde factor werkzaam die èn voor de langere arbeidsduur èn de afgenomen criminaliteit verantwoordelijk is.

Nadere analyse van relevante literatuur

Het bovenstaande experiment heeft meer

vragen opgeroepen dan beantwoord konden worden. Eén van de meest klemmende vragen had betrekking op het feit dat het totaal aantal arrestaties over de drie onderzoeksjaren tussen beide groepen niet belangrijk verschilden (nl. 43% van de experimentele en 51% van de controle-groep). Met andere woorden: waarom ging er van het project wel een positief lange termijn-effect uit op de werksituatie maar niet op crimineel gedrag? Mogelijke, op voorhand te geven verklaringen zouden betrekking kunnen hebben op opgekropte frustraties of gevoelens van falen bij de voortijdige verlaters, die dit vervolgens moesten compenseren door een verhoogde criminele activiteit. Hoe het ook zij, de onderzoekers moesten er rekening mee houden dat arbeid niet zonder meer crimineel gedrag inperkt. Bij nader literatuuronderzoek bleek dat vrijwel altijd criminaliteit – en in het bijzonder vermogenscriminaliteit – gekoppeld was aan armoede en werkloosheid. Specifieke verbanden echter tussen criminele activiteiten van afzonderlijke individuen en hun werkcarrière bleken amper bestudeerd. Het accent bleek meestal of op de werk- dan wel op de criminele carrière gelegd te worden. Zodoende kon het verband tussen beide grootheden niet goed begrepen worden. Niettemin gaf het meeste onderzoek wel een bepaald verband aan. Gillespie geeft een overzicht van 35 studies. Zijn conclusie luidde dat ‘de statistische resultaten van studies naar het verband tussen werkloosheid en criminaliteit een algemene, zo niet uniforme, ondersteuning verschaffen voor een positieve correlatie tussen beide variabelen’. Bij deze maar ook bij andere onderzoeken betrof het echter gegevens op groepsniveau. De vraag naar een mogelijk verband op individueel niveau kwam derhalve niet aan de orde. Met name de aard van de statistische gegevens bij groepstudies leverde interpretatie-problemen op. Zo was bijvoorbeeld de werkloosheidsgraad van een land geen adequate index voor de problemen die loontrekkers in hun arbeid in inkomen kunnen ervaren. Ondanks deze interpretatie-problemen leverden de studies op het gebied van de crimi-

naliteit en het werkloosheidsprobleem wel een aantal gedeelde resultaten op. Vast stond bijvoorbeeld dat de leeftijdsfase tussen 14 en 24 jaar kritiek was voor de ontwikkeling van een bepaald carrièrepatroon, in legale dan wel criminele zin. Juist deze leeftijdscategorie maakte het grootste deel van de gedetineerden uit. Na het 25e, begin 30e levensjaar ruilden echter veel delinquenten hun illegale carrière in voor een legale. Men kan spreken van 'er overheen groeien' (maturing out). Wie van hen er echter overheen zullen groeien met wat voor arbeidsverleden en welke samenhang er tussen werk en criminaliteit bestaat, is onduidelijk.

Glaser wijst er in zijn theorie op dat de jongeren van tegenwoordig, met name in de steden, onafhankelijker zijn en hogere materiële eisen stellen dan ze vroeger deden.

18

Daar staat tegenover dat ze minder dan voorheen in staat zijn om een economisch onafhankelijke positie te verwerven. Dit hangt bijvoorbeeld samen met de onlangs ingevoerde Wet op het Minimum Jeugdloon. Vermogensdelicten zouden dan als een part-time-activiteit beschouwd kunnen worden om het legitieme inkomen aan te vullen c.q. te vervangen, met name bij mannen. Zo wordt het steeds aannemelijker om delinquentie als een vorm van arbeid in laatste instantie te beschouwen. Er zijn echter nog andere factoren aanwijsbaar die een rol spelen bij een eventuele beslissing van een jongere om tot criminaliteit over te gaan, bijvoorbeeld buurt- en gezins- en/of familiepatroon; afkeer van gezin of samenleving; prestigeverwerving; behoefte om zich aan normen uit de jongeren sub-cultuur te conformeren.

Bovenstaande speculaties zijn van toepassing op mannelijke jongeren. In de weinige beschikbare studies op dit gebied met betrekking tot vrouwen blijkt (op groepsniveau) dat een toename van het aantal werkende vrouwen gepaard gaat met een stijging van het aantal door vrouwen gepleegde vermogensdelicten. Het is echter niet bekend in hoeverre de vrouwelijke overtreders dezelfde zijn als de werkende vrouwen. Ook andere projecten dan het onderhavige zijn er niet in geslaagd om het effect

op de criminele activiteiten van de deelnemers aan te tonen. Dit geldt in feite ook voor allerlei diversion-programma's en penitentiaire behandelingsprogramma's gericht op resocialisatie middels onderwijs en beroepsopleiding. De reden van het niet slagen van deze programma's ligt o.a. in het soort programma, de beperkte mogelijkheden van de deelnemers om tot de arbeidsmarkt toe te treden, het soort banen dat de deelnemers kregen enz.. Dit laatste aspect, nl. het soort baan, is weinig onderzocht, maar zou bepalend kunnen zijn voor de keuze tussen illegale activiteiten of meer legale mogelijkheden. In een aantal studies is gevonden dat de eerste werkervaring en vooral de mogelijke arbeidsmobiliteit, in belangrijke mate bepalend is voor iemands toekomst als succesvol deelnemer aan de arbeidsmarkt.

Wat uit deze baaierd van dikwijls strijdige studies naar voren komt is de behoefte om op individueel niveau de wel- en niet-deelname aan legale en illegale activiteiten duidelijker in kaart te brengen. Op groepsniveau zijn bepaalde verbanden duidelijk aangetoond, bijvoorbeeld dat ongeschoolden onevenredig vertegenwoordigd zijn onder veroordeelden en evenzeer onder werklozen. Wat we echter niet weten is of en onder wat voor omstandigheden een werkloze met grotere waarschijnlijkheid deelneemt aan criminele activiteiten dan wanneer hij werk zou hebben. Het Vera Research-Institute heeft op deze vraag voorlopige antwoorden proberen te verkrijgen middels interviews met zestig gedetineerden. Uit de analyse kwamen verscheidene verbanden tussen legale en illegale activiteiten naar voren. Ongeveer een kwart van de geïnterviewden stelde dat werken van illegale activiteiten weerhield. Anderen vermeldden dat het hebben van vrouw en kinderen hen aanzette tot het zoeken naar werk in plaats van naar criminaliteit. Er waren er echter ook die werk en criminaliteit op geraffineerde wijze wisten te combineren. Het hebben van een baan werd soms als dekmantel voor criminaliteit gebruikt, bijvoorbeeld voor verkoop van drugs. 'Als je door de politie wordt aangehouden met 1700 dollar op zak, staat het

erg vreemd als je geen baan hebt'. In een andere variant van deze combinatie ging het om het verwerven van een beginkapitaal voor een legale zaak. In nog weer een andere variant werd het hebben van een baan aangegrepen als gelegenheid om te kunnen stelen. Tenslotte bleek voor een aantal van de geïnterviewde gedetineerden er in het geheel geen verband tussen beide te bestaan.

Aanbevelingen

Op grond van al deze nogal verwarrende gegevens over criminaliteit en werkloosheid is het prematuur nu al beleidsaanbevelingen te doen met betrekking tot het terugdringen van criminaliteit op langere termijn. Enkele voorlopige aanbevelingen die verbeteringen op korte termijn zouden kunnen opleveren, kunnen eventueel wel gedaan worden:

20

1. Er zouden meer banen van de minimum loon-verplichting uitgesloten moeten worden of gesubsidieerd moeten worden opdat jongeren en minimaal geschoolden minder barrières in de toegang tot de arbeidsmarkt ontmoeten.
2. Er zouden meer programma's als de hier besproken dienen te worden ontwikkeld.
3. Het Wild Cat-programma wees uit dat degenen die afvielen c.q. faalden in het bijzonder hoge criminaliteitsscores vertoonden. Bij de toelatingsselectie zou daarmee in het vervolg rekening moeten worden gehouden, omdat falen waarschijnlijk fnuikender is dan überhaupt niet deelnemen.
4. Er zouden minder barrières moeten bestaan om een baan te kunnen krijgen. Er zouden minder strenge eisen gesteld moeten worden aan het beschikken over een veelheid van diploma's, waardoor ex-delinquenten worden afgeschrikt.
5. In het kader van bovenstaande bevindingen lijkt het zinvol om het arbeidsmarktbeleid en het justitieel beleid op elkaar af te stemmen.

De mening van een buitenlandse over diversion in Amerika*

door mr. Margo Andriessen**

21

Het is voor veel mensen die in Nederland binnen het strafrechtssysteem werkzaam zijn steeds duidelijker geworden dat dit systeem vaak een ongewenst effect heeft op zijn cliënten. De groeiende belangstelling voor mogelijkheden om wetsovertreders buiten het systeem te houden, bracht mij ertoe om in 1976 in Amerika en met name in Californië, kennis te gaan nemen van de ervaringen die men daar heeft met diversion, een begrip dat in Nederland nog niet helemaal is doorgedrongen. Ik maakte de reis met de bedoeling om te kijken wat er in ons eigen land (Nederland) van de Amerikaanse programma's overgenomen kon worden. Het onderstaande is een verslag van wat ik in Amerika heb gezien en welke invloed dat had op het eerste Nederlandse diversion-project. Bij het kiezen van de projecten die ik bezocht, ben ik ervan uitgegaan dat diversion moet worden gezien als een middel om de werking van het strafrechtssysteem te verminderen.

Het speciale dienstverleningsproject in Palm County

Met dit project (het Special Service Project) werd in 1970 begonnen door de plaatselijke universiteit in samenwerking met een vooruitstrevend hoofd van politie in een buitenwijk van Palm County. Het idee was om agenten van de kinderpolie in de gelegenheid te stellen bepaalde gevallen door te sturen naar een medewerker van het SSP. Zij konden dit echter alleen doen bij kinderen die wegens een gering vergrijp werden binnengebracht.

* Dit is een verkorte weergave van: A foreigner's view of American diversion. In: Crime and delinquency, januari 1980, blz. 70-82.

** De auteur is als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden aan het Criminologisch Instituut te Groningen.

Het SSP kreeg een bureau bij de kinderpolitie, omdat daardoor een voortdurend contact tussen beide mogelijk was. De staf van het project bestond uit twee begeleiders, geassisteerd door twee studenten van de universiteit en nog enkele vrijwilligers. Het SSP werd al gauw een succes bevonden en de universiteit breidde het programma uit met nog tien politiebureau's in Palm County. Bij alle elf projecten werd dezelfde procedure gevolgd. Dagelijks legde de agent van de kinderpolitie zijn verwijsbriefjes op het bureau van de SSP-begeleider. Deze belde dan de ouders van het betrokken kind om een afspraak te maken. Van de ouders die gebeld werden, stemde 95% toe om binnen enkele dagen te komen. Bijna alle ouders die verschenen zagen er bezorgd uit en de kinderen leken argwanend. De begeleider ondervroeg eerst het kind, dan de ouders en tenslotte beiden tegelijk. Deze interviews werden gehouden in de kamers waar anders de rechercheurs hun verdachten ondervroegen (het hol van de leeuw). Hoewel de begeleider in het begin altijd zei dat de politie besloten had om de zaak niet verder te vervolgen en men niet gedwongen was om met hem in zee te gaan, weigerden maar weinig ouders de diensten van het project. Mijn indruk was dat de ouders het vage idee hadden dat zij hun kind tegen toekomstig contact met de politie konden beschermen door toe te stemmen en het daarom noodzakelijk vonden om een sterke betrokkenheid bij het overleg te laten blijken. Het programma was door de universiteit speciaal ontworpen om in korte tijd de sleutelproblemen te helpen oplossen, die de spanning binnen het gezin veroorzaakten. Gevallen met speciale emotionele problemen werden naar een therapeut verwezen. De sterke nadruk op de communicatie tussen de ouders en het kind was volgens mij een juiste benadering. Bij de interviews die ik bijwoonde kwamen de onenigheden binnen het gezin direct als het belangrijkste probleem naar voren. Dit was naar later bleek niet toevallig, omdat de politie juist de 'gezinsproblemen' bij het SSP aanbracht die onder een bepaald wetsartikel (m.b.t. runaways en moeilijk opvoedbare kinderen) vielen en niet

de kinderen die als delinquenten onder een ander artikel vielen. De reden hiervoor was dat de Californische wetgeving de voor de politie onbevredigende regeling heeft dat zij kinderen die van huis zijn weggelopen en zijn opgespoord direct vrij moeten laten. Het SSP bood de agenten de mogelijkheid om ze aan een instelling over te dragen die de zaak verder behandelde.

Ik kon begrijpen waarom het project in Palm County zich op de bovengenoemde groep concentreerde. Het was echter minder gelukkig dat minderjarige delinquenten niet dezelfde kans kregen. Ook zij zouden ongetwijfeld baat hebben bij de diversion. Maar de SSP-mensen kenden dit type overtreeders nauwelijks en betrokken hen niet bij hun project. De begeleiders zelf woonden in de welgestelde buitenwijken van Palm County, waar men geen kinderen van de lagere sociaal-economische klasse aantreft die, door armoede en discriminatie gedwongen, hun toevlucht zoeken tot criminaliteit in de vorm van diefstal en inbraak. Integendeel, één van de meest ernstige rampen die de bewoners van deze buitenwijken kon overkomen, was de onverwachte rebellie van hun kinderen tegen het zorgvuldig opgebouwde evenwicht tussen hard werken en een gelukkig familieleven. Hun ontvankelijkheid voor het SSP, dat probeert om iets aan de gezinsontwrichting te doen, kan, evenals het gemak waarmee de begeleider zich in de positie van de ouders kan verplaatsen, er de reden van zijn dat er vanuit het SSP niets gedaan werd om de diversion uit te breiden tot de delinquente jeugd in Palm County. Dit zou echter wel een eerlijker voorbeeld van diversion zijn geweest.

Formele evaluatie

Vanaf het begin werd het effect van het programma gemeten aan de hand van drie criteria: tevredenheid van ouders en kinderen, tevredenheid van de politie en 'recidivisme' van de kinderen. De reacties van ouders en kinderen werden verkregen op formulieren die werden ingevuld na beëindiging van het contact. De politieagenten werd gevraagd om twee keer per jaar hun mening op te schrijven over het nut van het project.

Alle tevredenheidsscores waren erg hoog, maar werden gemeten zonder controle. 'Recidivisme' werd wel gemeten met een controlegroep. De kinderen die naar het SSP waren verwezen werden willekeurig ingedeeld in een controlegroep of in een te begeleiden groep. Aan de ouders van de eerste groep werd een bericht gestuurd dat het programma helaas vol was, maar dat de politie geen verdere stappen zou ondernemen. De andere groep werd door de begeleiders van het SSP benaderd. Na drie jaar evaluatie bleek dat het aantal kinderen dat opnieuw gearresteerd werd bij de controlegroep veel hoger was dan bij de begeleidde groep, hetgeen tot de conclusie zou kunnen leiden dat de bemoeienis van het SSP beslist de moeite waard was. Het bleek echter dat de politieagenten in het geheel niet blij waren met het instellen van een controlegroep. Zij vonden dat die hun wens om een zekere controle te krijgen over dit soort kinderen frustreerde. Zij probeerden soms de selectie te beïnvloeden door bijvoorbeeld op de bewijsbriefjes te zetten: 'Niet in de controlegroep, s.v.p'.

Ben ik al te achterdochtig wanneer ik dan denk dat sommige agenten besloten hadden om bepaalde gevallen uit de controlegroep opnieuw te arresteren in de hoop dat die kinderen die keer wel in de te begeleiden groep geplaatst zouden worden? Het is moeilijk om dit met enige zekerheid te zeggen, omdat het onderzoek deze mogelijkheden niet bekeek.

Ook in andere opzichten bleef er bij mij enige kritiek. Er was geen evaluatie van vergelijkbare gevallen die werden vrijgelaten zonder enige bemoeienis van het SSP. Wat de SSP-cliënten betreft was er geen enkele poging ondernomen om vast te stellen of het gezinsleven door de behandeling veranderd was.

Het dienstverleningsbureau voor jongeren in Oakville

Oakville heeft hetzelfde karakter van een buitenwijk als Palm County. Ook hier werd het initiatief tot oprichting van een Youth Service Bureau door de politie genomen. Er heerste bij de politie namelijk nogal wat ontevredenheid over de manier waarop de re-

classeringsinstelling functioneerde. Door het enorm grote aantal gevallen dat behandeld moest worden, was de reclasseringsmaatregel een nutteloze maatregel geworden. Aan veel van de door de politie doorverwezen gevallen werd dan ook geen aandacht besteed. De voornaamste functie van het YSB werd het opvullen van de leemte tussen de reclasseringsinstelling en de politie. De gevallen die door de reclasseringsinstelling zouden worden aangenomen werden nog steeds daarnaar verwezen, maar die gevallen die niet aan de selectiecriteria zouden voldoen (bijvoorbeeld de ernst van het gepleegde feit, de leeftijd van de dader of het gebrek aan medewerking van de ouders), werden naar het YSB gestuurd. Anders dan in Palm County behandelde het YSB ook echt delinquente jongeren. De dader en zijn of haar ouders waren verplicht eenmaal op het kantoor van het YSB te verschijnen. Als zij dit niet deden volgde verwijzing naar de reclasseringsinstelling. Na die eerste verplichte bijeenkomst stond het de cliënten vrij om weg te blijven. De eerste verplichte verschijning was ingesteld, omdat de organisatoren vreesden dat er anders niemand naar het YSB zou gaan. In Palm County verscheen 95% van de cliënten zonder een dergelijke verplichting. Het was opmerkelijk dat in Oakville maar de helft van de gevallen voor de eerste bijeenkomst verscheen, ondanks die verplichting. Een van de redenen daarvoor zal waarschijnlijk de ligging van het Oakville project zijn geweest. Het kantoor was namelijk niet in het politiebureau gevestigd, maar in een aantrekkelijke bungalow midden in een park in een ander gedeelte van de stad. Deze ligging was opzettelijk gekozen om identificatie met de politie te vermijden. Om dezelfde reden nam het project niet alleen cliënten via de politie aan, maar ook via scholen en ouders. Het doel van het vermijden van identificatie met de politie werd duidelijk bereikt, maar het had wel een matige respons van de potentiële cliënten tot gevolg. Ook opvallend was de reactie van sommige begeleiders op het niet verschijnen van de cliënten. Zij vonden de ouders dom en onverantwoordelijk om de

gratis diensten van het YSB te weigeren. (een onjuiste houding voor begeleiders).

Formele evaluatie

Er werd geen statistische evaluatie van het project ondernomen, klaarblijkelijk omdat de gemeenschap ervan overtuigd was dat de positieve effecten die zij konden waarnemen voldoende waren. Er was echter één experimentele test om het effect van het programma op verschillende typen van cliënten te meten. Met behulp van gegevens over variabelen als het gezin en de criminele voorgeschiedenis werden nieuwe cliënten in drie groepen verdeeld naar hun waarschijnlijke kans op recidive. Degenen waarvan men meende dat zij een kleine kans hadden, kregen weinig aandacht, die met een middelmatige kans wat meer, terwijl de groep met de grootste kans intensieve begeleiding kreeg. Het jaarlijkse rapport toonde aan dat de laatste groep inderdaad de grootste terugval in criminaliteit vertoonde en de eerste groep de kleinste. Dit bewijs van de validiteit van de predictietabel vervulde de medewerkers van het project met grote vreugde. Kennelijk begreep ik deze procedure niet helemaal, want ik was verbijsterd. Zou het namelijk niet bewijzen dat alle inspanningen van het YSB om de recidive te verminderen volledig zonder succes waren gebleven? Of was het zo dat het project zo liberaal was dat recidive niet als een goed criterium voor succes werd beschouwd (een mening die ik zou hebben toegejuicht)? Toch kon dit nauwelijks het antwoord zijn, aangezien de staf van het project de predictietabel aan de politie gaf als leidraad bij het selecteren voor begeleiding van kinderen met een middelmatige of grote kans op recidive, ook al was bewezen dat de begeleiding daaraan niets veranderde. Bovendien was er geen enkel bewijs voor dat de cliënten met de grootste kansen meer problemen hadden dan de anderen. Maar net als in Palm County was ik de enige die me om deze statistische kleinigheid druk maakte. De gemeenschap en de begeleiders waren tevreden met het project.

Het dienstverleningsprogramma voor jongeren in Mar Vista

Mar Vista is een Chicano*-wijk. Het is een deel van de stad Wellington, maar het verband daarmee is niet direct duidelijk want de wijk ligt vrij geïsoleerd van de rest van de stad, achter een spoorweg, een gewone weg, fabrieken en struikgewas. Het kampt met de gebruikelijke ghettoproblemen: werkloosheid, onvoldoende faciliteiten, taalproblemen, slecht onderwijs en natuurlijk criminaliteit. Veel mannen zijn aan drugs verslaafd.

Voor het welzijn van de jeugd in de wijk werd er met een dienstverleningsprogramma begonnen (het Youth Service Program). Het project is gebaseerd op de veronderstelling dat er verband bestaat tussen de criminaliteit van de jeugd en de abominabele omstandigheden in de wijk. Aangezien deze jeugd niet wordt geaccepteerd door de maatschappij, ziet zij geen enkele reden om zich aan de regels daarvan te houden. De enige hulp die zij krijgt komt van de andere jongens die zij op straat ontmoet en criminaliteit is een vaststaand onderdeel van het leven op straat.

De doelstelling van het project, geformuleerd in een rapport dat bij het begin werd opgesteld, leek zeer veelbelovend: de maatschappij zou deze jongens moeten accepteren zoals zij zijn en ze als verantwoordelijke leden moeten integreren in de sociale groep. Ik vond het jammer dat in de praktijk bleek dat met de maatschappij alleen de wijk werd bedoeld. De wijk zou volgens het rapport zo moeten worden georganiseerd dat de delinquente kinderen in de gemeenschap geïntegreerd konden worden. Maar het was natuurlijk zo dat de wijk niet geïntegreerd was in de Amerikaanse samenleving en het effect daarvan op de jeugdige bewoners was aanzienlijk. Ik had verwacht dat het project erop gericht zou zijn om de hele stad erbij te betrekken om betere mogelijkheden voor de kinderen uit de wijk te scheppen. Dit gebeurde niet. De wijk organiseerde zich echter wel rond het YSP. De gevolgen daarvan waren bijzonder belangwekkend.

* Mexicaans-Amerikaanse etnische minderheid.

De organisatie van de buurt

Het project had een bestuur dat door de gemeenschap gekozen werd en dat voornamelijk uit wijkbewoners bestond. De stafleden kwamen ook uit de wijk en zelfs vaak uit de straatgroepen. Het enige wat gevraagd werd, waren goede bedoelingen.

Oorspronkelijk had het YSP een afspraak met de plaatstelijke politie dat zij alle kinderen uit Mar Vista zou trachten te verwijzen naar het project. Dit werkte echter niet. De politie in de wijk was heel anders dan die in de buitenwijken: over het algemeen bestond er grote vijandschap tussen de politie en de wijkbewoners. Toen het YSP zich verzette tegen de weigering van de politie om de wegversperringen te verwijderen die iedere nacht werden neergezet om de wijk af te sluiten, was dit voor de politie voldoende om zich uit het project terug te trekken. Er kwamen geen verwijzingen meer binnen en de betrekkingen waren vanaf dat moment volkomen duidelijk: het YSP hoorde bij de wijk, de politie bij de vijand erbuiten. Ik had de indruk dat de identificatie van het YSP met de wijk en niet met de politie veel invloed had op het karakter van het project en dat het de kinderen de gelegenheid gaf om het als hun eigen project te beschouwen. Hoewel de reclasseringsinstelling aanbood om de alternatieve bron van verwijzingen te worden, bleek dit niet nodig. De cliënten maakten duidelijk dat zij liever uit zichzelf wilden komen met wat zij als hun problemen beschouwden. Het bleek dat de moeilijkheden vooral lagen in hun contacten met het traditionele strafrechtssysteem. Zij meenden dat zij gediscrimineerd werden en voelden zich verloren in de handen van de autoriteiten. Van de begeleiders van het project verwachtten zij dan ook dat zij zich als hun raadsman zouden opwerpen. Deze gingen naar de politiebureau's, naar rechtszittingen en andere instanties om voor hun cliënten te pleiten. De diversion activiteit kwam dus uit het project zelf voort: de begeleiders gingen uit eigen beweging naar de politie om te trachten de kinderen uit hun wijk, die vrijwillig cliënt waren geworden, buiten het rechtssysteem te houden.

Daarnaast ontplooidde het YSP vele andere initiatieven. Aan psychologische begeleiding werd niet veel gedaan. In zo'n wijk zijn de materiële problemen groter en dringender dan de interne gezinsproblemen. Het verkrijgen van geld of werk voor hun cliënten was de belangrijkste bezigheid van de full-time medewerkers, terwijl de part-time medewerkers kampen, uitstapjes, clubs en sporten organiseerden. Door het gemeenschapskarakter van het YSP zag het er totaal anders uit dan de andere diversionprojecten. Het gebouw was een dagcentrum, waar mensen in en uit liepen en waar constant iets te doen was. Het maken van een afspraak was niet nodig: de leden van de staf waren altijd beschikbaar. Dit karakter van het project was tegelijkertijd de kracht maar ook de kwetsbaarheid ervan. De bewoners van de wijk waren sterk persoonlijk bij het project betrokken, hetgeen een aantal ruzies tot gevolg had. De problemen ontstonden voornamelijk door een conflict tussen twee groepen. De ene wilde integratie van de wijk in de blanke Amerikaanse samenleving, de andere wilde het Chicano-bewustzijn benadrukken en zich verzetten tegen de heersende cultuur. Beide partijen wilden dat het project voor hun opvattingen opkwam, waardoor er een splitting ontstond binnen de staf van het YSP. Het YSP overleefde het conflict uiteindelijk, maar kwam wel uit de strijd tevoorschijn met minder geld, minder medewerkers en minder ruimte. Volgens mij was dit het enige project dat de naam diversion verdiende.

Diversion-programma's bij de politie en bij de reclassering

Ook binnen het strafrechtelijk apparaat zelf bestaan er programma's die willen functioneren als alternatief voor het traditionele systeem. Zowel de politie als de reclassering kennen dergelijke diversion-programma's 'binnenshuis'. Van beide maakte ik er een mee en bij geen van beiden was er mijns inziens sprake van diversion. Bij de kinderpolie kwam het neer op toezicht op het gedrag van de cliënt met de verplichting om wekelijks te verschijnen en verantwoording af te leggen. Ook konden de scholen worden

ingeschakeld. Deze opvatting van diversion was eigenlijk niets anders dan een vergroting van de invloed van de politie op het privéleven van de cliënt. Het project werkte met sympathieke politieagenten, maar in zijn geheel maakte het op mij een ouderwetse indruk. Ook het project van de reclasseringsinstantie was teleurstellend. Als ik daar als ouder of kind had moeten verschijnen zou ik mijn gedachten nooit aan de begeleiders daar hebben toevertrouwd, hoe sympathiek zij ook leken. Zij hadden niet die persoonlijke betrokkenheid die ik bij de begeleiders van de meeste andere projecten had aangetroffen. Het hele project verdiende de naam diversion niet. Het ging er voornamelijk om de begeleiders de kans te geven om hun talenten voor begeleiding te ontwikkelen.

Het experiment in Groningen

30

Toen ik terugging naar Nederland, was ik een tegenstandster geworden van de manier waarop in Amerika diversion wordt toegepast. Met uitzondering van het Mar Vista-project hadden alle andere die ik had bezocht mij teleurgesteld. Zij waren absoluut niet zoals ik mij had voorgesteld. Het waren uitbreidingen van het traditionele systeem en geen veranderingen daarvan. Diversion in Amerika blijft beperkt tot kinderen die van huis zijn weggelopen en anderen die voor het rechtssysteem slechts een klein risico vertegenwoordigen. Alle andere kinderen worden binnen het traditionele systeem behandeld en aangezien diversion zoveel aandacht trekt, wordt voor de justitie de weg vrijgemaakt om met die kinderen te doen wat zij wil. Met andere woorden: diversion blijkt te functioneren als dekmantel voor het verharderen van de strafrechtspolitiek in andere opzichten. Ik vind het jammer dat de medewerkers van de diversionprojecten zich van dit aspect zo weinig bewust zijn. Zij zouden moeten eisen dat alle delinquente kinderen bij hen terecht komen en niet alleen de minder ernstige gevallen. Ook zouden zij niet moeten accepteren dat zij moeten werken onder voorwaarden die door de politie zijn opgesteld. Waarom is iedereen zo schichtig wat de politie betreft? Natuurlijk

is het nuttig om een bepaalde afspraak met de politie te hebben, maar waarom zou men niet het standpunt innemen dat een diversionproject van nature het tegengestelde beoogt van wat de politie beoogt. De maatschappij heeft een dergelijk tegenwicht nodig om de rechten van de burgers te beschermen.

Mijn indruk is dat de diversionprogramma's, hoewel zij in een neutrale sfeer willen werken, naar de kant van orde en gezag worden toegetrokken. Want het is niet neutraal om cliënten uit gezinnen uit de middenklasse aan te nemen en de lagere sociale klassen te verwaarlozen. En het is ook niet neutraal om aan cliënten begeleiding op te dringen via politiedreiging. De reden voor dit gebrek aan kritische instelling bij de medewerkers van de projecten ligt denk ik in hun motivatie om eraan deel te nemen: zij doen het niet omdat zij in diversion geloven, maar omdat zij in begeleiding geloven. De Amerikaanse therapie-golf heeft nu ook het rechtssysteem bereikt. Het territorium van de begeleiding moet voortdurend worden uitgebreid. Aangezien begeleiding nog steeds een zeer verbale zaak is, werkt dit het beste met cliënten die verbaal goed zijn uitgerust. De minder geschoolde leden van de lagere klassen zijn dat niet en dus wordt de diversion vooral op de middenklasse gericht.

Als wij echter zouden kiezen voor echte diversion in plaats van begeleiding, dan ziet een diversionproject er heel anders uit, zoals bleek bij het Mar Vista-project. Het project waarmee wij in Nederland zijn begonnen lijkt daar dan ook in veel opzichten op:

1. Het project is gericht op alle jeugdige delinquenten, ongeacht de ernst van het delict. Cliënten worden niet aangenomen op door de politie gestelde voorwaarden.
2. Er is geen verplichting om te komen voor de cliënten. Zij horen van het project omdat de stafleden contacten leggen met de delinquente subcultuur.
3. De stafleden geloven in diversion omdat zij de rampzalige effecten van een gerechtelijke 'opvoeding' inzien. Zij beschouwen zich als tegenstanders van de politie als zij vinden dat deze hun cliënten verkeerd behandelt.

4. De cliënten komen wanneer zij hulp nodig hebben, niet alleen op afspraak. Zij kunnen hun ouders meenemen, maar dat is niet noodzakelijk.

5. Er wordt niet met de politie over hun beslissingen gediscussieerd. Er wordt heel wat onderhandeld, maar alleen op het officiële beslissingsniveau, dat van het O.M. en de kinderrechter. Hiermee wordt chantage op het politieniveau voorkomen.

6. Materiële hulp is veel belangrijker dan begeleiding. Omdat slechte gezinsrelaties nu eenmaal moeilijk te herstellen zijn, trachten wij de cliënten te leren handelen, denken en uiteindelijk te leven onafhankelijk van hun ouders. Materieel betekent dit zorgen voor opleidingen, banen, geld en huisvesting.

7. Wij proberen ook naar buiten te brengen waarom onze cliënten delinquent geworden zijn. Door middel van publicaties richten wij de aandacht op de treurige omstandigheden van de cliënten: slechte huisvesting, geen kansen, slechte behandeling door de politie. Wij leggen er de nadruk op dat kinderen uit de lagere sociale klasse tweemaal worden gestraft voor het feit dat zij in ongunstige omstandigheden geboren worden: in de eerste plaats leiden zij een betrekkelijk moeilijk leven en in de tweede plaats lopen zij, als doelwit van de maatschappij en het rechtssysteem, een veel grotere kans om in politiecellen en gevangenissen terecht te komen dan hun leeftijdgenoten uit de middenklasse.

Natuurlijk is het Nederlandse project niet perfect. Er is nog geen objectief evaluatieonderzoek gedaan naar het welslagen ervan. Wat ik hier wil benadrukken zijn de grondvesten waarop naar mijn mening een werkelijk diversionprogramma moet zijn gebaseerd.

Het Scandinavische systeem van jeugdrecht: Een vergelijkende benadering*

door Tove Stang Dahl

Men gelooft in het algemeen dat het Amerikaanse en het Scandinavische systeem van jeugdrecht sterk van elkaar verschillen. Volgens de auteur is dat niet het geval. Deze verhandeling begint met een overzicht van het Scandinavische systeem van jeugdrecht. Daarna wordt het vergeleken met het Amerikaanse systeem. Tot slot volgt een korte discussie over de doelmatigheid van wetgeving als middel tot sociale verandering.

Het Scandinavische systeem

33

Het huidige Scandinavische systeem van jeugdwelzijnszorg vindt haar oorsprong in een Noorse wet van 1896 waarin de behandeling van verwaarloosde kinderen werd geregeld. Jonge wetsovertreders dienden te worden opgevoed in plaats van gestraft. De staat voelde zich verantwoordelijk voor het voorkómen van criminaliteit en wilde op tijd ingrijpen bij 'predelinquente' kinderen. Zij zette daartoe een geheel nieuw systeem op om dergelijke kinderen te kunnen aanwijzen. Noorwegen liep hiermee voorop vergeleken bij andere Westerse landen.

Het tweeslachtige karakter van de Noorse wet, die in woorden een onderwijswet was maar qua strekking een strafwet, veroorzaakte tijdens de totstandkoming grote meningsverschillen die met name betrekking hadden op bestuurlijke en juridische aspecten. Bestuurlijke verantwoordelijkheid in dit nieuwe systeem kreeg uiteindelijk het ministerie van onderwijs; plaatselijke verantwoordelijkheid werd noch aan schoolbestu-

* Dit is een verkorte weergave van: *The Scandinavian system of juvenile justice: a comparative approach.*

Hoofdstuk 15 uit: *Pursuing justice for the child.*
Uitgegeven door M. K. Rosenheim.
Chicago, University of Chicago Press, 1976.

ren noch aan rechtbanken toegekend; iedere gemeente moest een eigen raad van toezicht kiezen. Er zaten aanvankelijk vier leken in en verder de plaatselijke rechter, de dominee en de districtsarts. Om deze raad niet teveel op een rechterlijk college te doen lijken, werd in het parlement besloten dat de rechter geen voorzitter zou zijn, maar gewoon lid. De cliënten van de raad waren voornamelijk wetsovertreders in de leeftijd van tien tot veertien jaar; daarnaast konden jongeren van veertien tot zestien jaar door de rechtbank of het O.M. hiernaar worden verwezen.

Tot slot kon de raad ingrijpen bij 'predelinquenten', verwaarloosde of met zedelijke ondergang bedreigde kinderen tot zestien jaar. De cliënten, die meestal onder toezicht bleven tot hun achttiende jaar, werden onderworpen aan een vrij ruim scala van 'opvoedings'-maatregelen. Deze liepen uiteen van berispingen en waarschuwingen tot het plaatsen op scholen of in pleeggezinnen. Hoewel de door de raad gevolgde procedures soms aan het strafrecht werden ontleend, waren deze in hun totaliteit toch informeler van aard.

In feite is dit systeem uit 1896 nog steeds van kracht, hoewel er uiterlijk wel veranderingen zijn aangebracht. Zo werd de bestuurlijke verantwoordelijkheid overgedragen aan het departement van sociale zaken. De oude raden, die langzamerhand toch teveel op rechtscolleges gingen lijken, werden in 1953 vervangen door z.g. jeugdwelzijnsraden, samengesteld uit vijf leken. Er zit geen rechter meer in, en ook de dokter en de dominee zijn opgestapt. Van de leden wordt geen speciale deskundigheid vereist. Wel is er in de loop der tijd steeds meer contact gekomen met de sterk in aantal toegenomen professionele maatschappelijk werkers.

Het werkerterrein van de raden is sinds 1953 ruimer gedefinieerd. Criminaliteit is slechts een van de symptomen die aandacht verdienen. In principe richt de jeugdwelzijnszorg zich op ieder kind met problemen of behoefte aan hulp. De leeftijd is opgetrokken tot achttien jaar en de bemoeienis kan duren tot men 21 is. Kinderen die nog niet strafbaar zijn (onder de veertien jaar) worden door de

raad bejegend; kinderen boven de veertien kunnen ofwel strafrechtelijk vervolgd worden, ofwel door O.M. of rechter naar de raad worden verwezen.

In onze eeuw is men veel terughoudender geworden met het plaatsen van kinderen in inrichtingen. De inrichtingen zelf echter zijn nog vrijwel hetzelfde als onder de oude wet, ook al hebben ze nieuwe namen gekregen.

De bestaansredenen voor jeugdwelzijnszorg

De opkomst van de jeugdwelzijnszorg, opgevat in de meest ruime zin, wordt wel in verband gebracht met de ontwikkeling van het industriële kapitalisme. Toch moet het bestaan van de jeugdwelzijnszorg in haar huidige vorm eerder worden opgevat als een gevolg van ontwikkelingen in de sociale wetenschappen en in de moderne ideologie van de *défense sociale*. Deze laatste stamt uit de 'strafrechtrevolutie' die in Noorwegen plaatsvond tussen 1887 en 1902. Sindsdien worden kinderen 'opgevoed' en psychopaten 'behandeld'. Dit resocialisatie-ideaal werd ondersteund door de nieuwe discipline der criminologie. Daarom zijn de bestaansredenen voor jeugdwelzijnszorg eerder ideologisch dan sociaal gegrondvest. Toch kan men aannemen dat de wet van 1896 nooit het parlement was doorgekomen als niet ook het belang van onderwijzers en vormingswerkers had meegespeeld. In de 70er en 80er jaren van de vorige eeuw draaide alles om de ontwikkeling van een democratisch schoolsysteem. Het nieuwe schooltype moest plaats bieden aan *alle* sociale klassen. Om niettemin het aanzien te behouden was er behoefte aan een kanaal waarlangs 'schadelijke elementen' geloosd konden worden. Het voorgenomen systeem van jeugdzorg nu leek hieraan uitstekend tegemoet te komen.

Een gemeenschappelijk kenmerk van alle verschillende groepen die in 1896 betrokken waren bij de opbouw van de Noorse jeugdwelzijnszorg – criminologen, strafrechthervormers, reclasseerders, vormingswerkers en onderwijzers – was de gerichtheid op hun eigen beroepsbelangen.

Toch kwam het initiatief tot de hervormingen van 1953 niet van hun kant, maar van bestuur-

lijke zijde. Daar bestond namelijk de wens tot vereenvoudiging en centralisatie van het bestuurlijke en gerechtelijke netwerk. Niettemin drukte de zojuist beschreven professionalisering haar stempel op de nieuwe wetgeving. Zo werd de jeugdwelzijnszorg omgevormd van onderwijsbeleid naar sociaal beleid, met een forse ommezwaai in ideologie naar begrippen als behandeling en welzijn. Heden ten dage is de jeugdwelzijnszorg een onderdeel van de verzorgingsstaat. Het sociale beleid kan functioneel worden opgesplitst in een 'sterk' en een 'zwak' deel. Het eerste heeft betrekking op rechten, het tweede op behoeften. Jeugdwelzijnszorg is gebaseerd op behoeften, en wel speciaal op die van bijzonder kwetsbare groepen in de samenleving. Vandaar ook dat de raden het recht hebben gekregen om dwingende maatregelen te treffen. Tegelijkertijd echter ontbreekt het hen aan financiële middelen om ook maar de geringste materiële hulp te kunnen bieden. Pas wanneer een cliënt voldoet aan objectieve maatstaven voor hulpverlening treedt de welzijnsmachinerie in werking.

Jeugdrecht in Scandinavië en de Verenigde Staten: een vergelijking

Formeel gezien vertegenwoordigen de Scandinavische raden en de Amerikaanse jeugdgerichten twee verschillende beslissingsmodellen. Amerika kent het gerechtelijke model, Scandinavië het bestuurlijke. We zullen beide modellen als extremen tegenover elkaar plaatsen en zien dat de praktijk zich in beide landen afspeelt ergens op een continuüm dat er tussenin ligt.

Het juridische model is een conflictmodel. Twee strijdende partijen, elk met een aantal speciale rechten, staan tegenover een derde, de aan regels gebonden conflictoplosser. De beslissing van de rechter heeft betrekking op het verleden en is een reactie op een sociaal gebeuren dat reeds heeft plaatsgevonden. De waarden waarom het gaat zijn recht en waarheid; de beslissingen zijn gebaseerd op dogmatische know-how, niet op uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek.

Het bestuurlijke model verschilt fundamenteel van het juridische voorzover het de doelen van

de beslissing betreft. Deze grijpen niet terug naar het verleden maar lopen vooruit op de toekomst. De nadruk ligt op preventie, en daarom is wetenschappelijk onderzoek belangrijk om causale relaties te vinden op basis waarvan voorspellingen kunnen worden gedaan. Toch is er in dit model evenzeer sprake van conflict en dwang. De bestuurder is echter veel minder dan de rechter aan regels gebonden: conflicten kunnen daardoor worden toegedekt en het gebruik van dwang is minder zichtbaar.

Sinds het eind van de vorige eeuw vindt er in de praktijk altijd een vermenging van deze twee extremen plaats, zowel in Amerika als in Scandinavië. Deze vermenging komt voort uit het idee dat zowel straf als preventie elementen van misdaadbestrijding moeten zijn. We zullen nu zien dat hierdoor het Amerikaanse en Scandinavische systeem in werking niet zoveel verschillen.

37

Het bestuurlijk-juridisch continuüm: een praktische benadering

De Noorse raden zijn bestuurlijke organen. Volgens de wet dragen ze een algemene verantwoordelijkheid voor het welzijn van jeugd en jongeren. De tijd heeft echter geleerd dat ze zich in de praktijk voornamelijk bezighouden met het beslissen in individuele gevallen. De werkwijze van de raden is inquisitoir. In ernstige gevallen, als men een dwangmaatregel nodig acht, gaat de procedure kenmerken vertonen van het juridische model.

Het kind en zijn ouders kunnen dan bijv. een advocaat inschakelen en de raad is verplicht tot schriftelijke rapportage van zijn beslissing. Soms is daartegen beroep mogelijk bij een burgerlijke rechter.

Maar afgezien hiervan is de raad slechts gebonden aan een minimum van geschreven regels en de procedures zijn niet openbaar.

Dat de gang van zaken zo informeel is, wordt vergoelijkt door de welwillende bedoelingen van de raden te benadrukken.

Dikwijls echter loopt een goedbedoelde beslissing uit op een uithuisplaatsing, en bij zo'n ingrijpende gebeurtenis zou de client toch enige rechtsbescherming mogen verwachten. Hiervoor biedt de wet dan ook wel

enkele garanties, maar helaas ontbreekt het raadsleden en sociaal werkers nogal eens aan weteskennis. Daardoor komt in de praktijk de rechtspositie van cliënten ernstig in gevaar: slechts bij tien procent van de uithuisplaatsingen wordt een rechter ingeschakeld. Voor de rest nemen de welzijnsraden zelf de juridische beslissingen, en is er dus sprake van een vermenging van bestuurlijk en juridisch gezag. Dat heeft de nodige conflicten opgeleverd, en mede afhankelijk van plaatselijke bijzonderheden hebben sommige raden zich ontwikkeld tot een overwegend bestuurlijk orgaan, andere tot een meer juridisch gekleurde instantie.

De Amerikaanse jeugdrechtbanken zijn anders georganiseerd dan de Noorse welzijnsraden. De beslisser is een rechter en de procesregels zijn veel strikter. Toch zijn ook hier de bestuurlijke elementen zo zwaarwegend geworden dat Tappan zelfs spreekt van een 'bestuurlijke hegemonie'. De oorzaken daarvan zijn duidelijk: door de verschuiving van straffen naar behandelen sinds het eind van de vorige eeuw staan de partijen niet meer pal tegenover elkaar maar is men meer geneigd om, zelfs binnen het strafrechtelijk systeem, samen naar oplossingen te zoeken. Daarmee heeft het Amerikaanse systeem ook een plaats gekregen op hetzelfde continuüm tussen rechtbank en bestuur als het Scandinavische.

In Noorwegen heeft men beslist niet stilgestaan op dit continuüm: sinds 1896 benadrukte men nu eens de rechtspositie van jeugdigen, dan weer ontstond er wantrouwen tegenover het dwangmatige karakter van het strafrechtelijk systeem.

De laatste tijd is er sprake van een groeiende voorkeur voor zuivere modellen: men gelooft niet meer in gemengde modellen omdat men hulp en dwang niet langer verenigbaar acht.

De Amerikaanse ontwikkeling is natuurlijk niet volkomen anders dan de Noorse. Men bepleit er voor ernstige gevallen een zuiver strafrechtelijke procedure, omgeven met alle waarborgen om de rechtspositie van de verdachte veilig te stellen, en voor de lichtere gevallen wordt diversion nagestreefd.

Zo zijn er in 1967 Youth Service Bureau's opgericht die precies hetzelfde nastreven als, sinds 1953, de Noorse jeugdwelzijnsraden.

Conclusie

Men kan niet spreken van het 'Scandinavische model' of het 'Amerikaanse model'. Wetswijzigingen hebben zowel in Noorwegen als in de V.S. de jeugdbescherming c.q. het jeugdrecht heen en weer geduwd tussen het zuivere juridische en zuiver bestuurlijke model. Deze wetswijzigingen hebben evenwel weinig invloed gehad op de sociale realiteit van het jeugdwelzijn; zij hebben niet tot functionele veranderingen geleid. De problemen zijn inhoudelijk hetzelfde gebleven. Er zijn en blijven kinderen en jongeren die deviant gedrag vertonen. Sommigen van hen worden gestraft, anderen geholpen. Zowel de jeugdwelzijnszorg als het jeugdstrafrecht zijn eerder *uitingen* van sociale problemen dan remedies ertegen. Natuurlijk, soms kan een wetswijziging enige soelaas bieden. Maar het sociale probleem zelf kan er nooit mee worden opgelost. En dat probleem lijkt veeleer te zijn gelegen in de sociale structuur van het kapitalisme.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie

Uitleen van tijdschriften

40

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een kopie worden aangevraagd bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie, postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706553/55.

Algemeen

1

Dekkers, F. *Patiëntenvoorlichting tussen recht en praktijk.*

I. Een begripsanalyse.

Medisch contact, 35e jrg., nr. 21, mei 1980, blz. 640-643 (N).

Patiëntenvoorlichting is te omschrijven als systematische hulp bij ziekte d.m.v. informatie-overdracht, voor zover deze hulp althans geen doelgerichte psychotherapie is, want die valt in een ander kader. Steeds duidelijker zal blijken dat een groot deel van het medisch handelen vruchteloos en zelfs schadelijk is als het niet met verantwoorde patiëntenvoorlichting gepaard gaat. De kloof tussen medische technologie en patiënten wordt steeds moeilijker te overbruggen. Patiëntenvoorlichting kan, voorlichtingskundig gezien, worden onderscheiden in vier deelfuncties nl.: patiënteninformatie, patiënteninstructie, patiënten-educatie en patiëntenbegeleiding. Het is niet voldoende als de inhoud van de patiëntenvoorlichting uitsluitend wordt bepaald aan de hand van datgene wat vanuit het medisch-technisch model of het zorgmodel als wenselijk of gebruikelijk wordt beschouwd. De auteur wil hier

een ander criterium aan toevoegen nl. het maatschappelijk-juridische model. Alleen dan kan een normatief acceptabele arts-patiëntrelatie ontstaan. Die relatie moet een autonoom karakter hebben, d.w.z. dat beide partners in hun individuele waarde worden gelaten en dat ze van daaruit via hun onderlinge wisselwerking hun relatie de gewenste gestalte geven. Patiëntenvoorlichting is geen vrijblijvende zaak.

2

Dekkers, F. *Patiëntenvoorlichting tussen recht en praktijk.*

II. Juridische uitgangspunten.

Medisch contact, 35e jrg., nr. 22, mei 1980, blz. 674-677 (N).

41

Zodra een medische hulpverleningsrelatie ontstaat hebben hulpverlener en hulpvrager beiden t.o.v. elkaar een zeker recht op informatie. Het recht dat een patiënt kan doen gelden op informatie van zijn hulpverlener berust op drie grondrechten, waaraan dat recht een breed geschakeerd (en soms intrinsiek tegenstrijdig) karakter ontleent: 1. recht op zelfbeschikking, 2. 'right to know' (de pendant van het recht op vrije meningsuiting), 3. recht op goede zorg. Een hulpverleningsrelatie tussen arts en patiënt is in principe altijd gebaseerd op een overeenkomst tussen beiden, het zogenaamde medisch contract. Op grond van een medisch contract is de arts tot het geven van twee fundamenteel verschillende soorten informatie verplicht: toestemmingsinformatie en medisch advies. In de toestemmingsinformatie moeten besloten liggen: 1. informatie over zin en aard van de behandeling 2. informatie over het directe effect van de ingreep 3. informatie over complicatierisico. De categorie 'medisch advies' kan naar haar juridische consequenties in drie hoofdgroepen worden verdeeld: 1. informatie over de aard van de ziekte en de consequenties ervan 2. curatieve instructie 3. waarschuwing tegen vermijdbare nadelige effecten. De auteur beschrijft de gevolgen van het niet nakomen van de informatieplicht.

3

Dekkers, F. *Patiëntenvoorlichting tussen recht en praktijk.*

III. Grenzen van de informatieplicht.

Medisch contact, 35e jrg., nr. 23, juni 1980, blz. 709-712 (N).

De informatieplicht moet gerelativeerd worden. Juridisch en praktisch beschouwd kan men de begrenzing van de informatieplicht toesnijden op een aantal rechtvaardigingsgronden of excepties. Deze zijn in drie hoofdcategorieën in te delen. 1. De begrenzing door feitelijke omstandigheden. a. aan de kant van de patiënt (ontbrekend begripsvermogen, tijdelijk gestoord begripsvermogen, communicatiestoornis). b. aan de kant van de arts (geen tijd, onvermogen

om informatie te geven). 2. De begeleidingsexceptie: de doelbewuste, opzettelijke terughoudendheid aan de kant van de arts, omdat deze veronderstelt dat het belang van de patiënt niet met de verstrekking van bepaalde informatie is gediend. Situaties waarin het belang van de patiënt een dergelijke opzettelijke beperking rechtvaardigt moeten niet te makkelijk worden voorondersteld; zo'n beperking moet redelijk zijn te motiveren, een zekere objectieve toetsing van deze 'begeleidingsexceptie' moet mogelijk zijn. De auteur noemt in dit verband twee uitzonderingscategorieën nl. informatie over toekomstig leed en informatie over de naderende dood. 3. De geneeskundige exceptie. Het gaat hier om gevallen waarin een arts zijn patiënt opzettelijk correcte informatie onthoudt, dan wel de waarheid geweld aandoet teneinde daarmee doelbewust een therapeutisch effect te bereiken.

4

Dekkers, F. *Patiëntenvoorlichting tussen recht en praktijk.*

IV. Informatiemodellen.

Medisch contact, 35e jrg., nr. 24, juni 1980, blz. 737-740 (N).

42

Het voorlichten aan de hand van informatiemodellen hoeft niets af te doen aan het persoonlijk karakter dat hulpverlener en patiënt hun intermenselijke relatie willen geven, integendeel. Duidelijkheid over het inhoudsaspect van de voorlichting schept meer ruimte voor het werkelijke contact 'van mens tot mens'. Voor het systematiseren en organiseren van activiteiten op het gebied van patiënteninformatie zijn drie soorten modellen nodig: 1. modellen voor de inhoud van de informatie (welke informatie moet worden overgedragen?); 2. modellen voor de distributie van de informatie (wie moet die informatie overdragen?); 3. modellen voor de overdracht van de informatie (hoe moet die informatie worden overgedragen?) De auteur besluit zijn artikelenreeks met een voorbeeld van een informatiever-schaffend toestemmingsformulier voor een medisch onderzoek en een voorbeeld van een medisch advies inzake een maagzweer.

5

Morris, R. M. *Home Office crime policy planning: Six years on.*

Howard journal, 29e jrg., nr. 3, blz. 135-141 (GB).

In dit artikel wordt nagegaan hoe het staat met de ontwikkeling van een beleidsplan inzake criminaliteitsbeheersing in de Home Office, sinds de oprichting van de Crime Policy Planning Unit in 1974. De auteur geeft aan dat er in dit beleidsplan gestreefd wordt nieuwe mogelijkheden te scheppen om oude en enkele nieuwe problemen te onderzoeken. De auteur bespreekt eerst de organisatorische opbouw van de CPPU en bekijkt vervolgens wat het beleidsplan

inzake de criminaliteitsbeheersing in de praktijk heeft opgeleverd. Daarbij bespreekt hij het rapport 'A review of criminal justice policy 1976'. Tot slot bekijkt hij wat de CPPU en het beleidsplan in de toekomst zullen kunnen gaan betekenen.

6

Ven J. J. M. van der. *De academische vrijheid: kreet of begrip?*

Nederlands juristenblad 55 jrg., nr. 26, 28 juni 1980, blz. 628–637.

In het Voorontwerp van Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs 1981 zal voor het eerst in onze wetgeving de uitdrukking 'academische vrijheid' tot de status van een juridisch begrip worden gemaakt. Dit gebeurt volgens de auteur op een uiterst sobere wijze in deze wet. Het is vooral de plaats in de wet waar deze vrijheid wordt vermeld, die maakt dat het hier toch om een van de fundamenteën van het wetenschappelijk onderwijs gaat. Uit de Memorie van Toelichting wordt volgens de auteur op het eerste gezicht niet erg duidelijk wat precies de reikwijdte is van het begrip academische vrijheid en van het 'in acht nemen' hiervan. In elk geval zal de academische vrijheid op de universitaire organisatie moeten passen of omgekeerd. Uit de M.v.T. zijn volgens de auteur verschillende gedachten te destilleren die betekenis aan de term academische vrijheid verlenen. Het gaat hier om de samenhang met de vrijheid van meningsvorming en meningsuiting in het algemeen; de specifieke gerichtheid op de individuele docent, onderzoeker en student; het in vrijheid onderwijs geven; het in vrijheid onderzoek verrichten en het in vrijheid onderwijs ontvangen. De auteur concludeert aan het einde van zijn artikel dat hij zich uiteindelijk toch wel kon vinden in de kaalheid waarin de academische vrijheid in de nieuwe wetsbepaling is ingekleed. Hij wijst er echter op dat de uitgebreide woordkeus in de M.v.T. des te belangrijker wordt. Met literatuuropgave.

43

Strafrecht en strafrechtspleging

7

Baldock, J. C. *Why the prison population has grown larger and younger.*

Howard journal, 29e jrg., nr. 3, 1980, blz. 142–156 (GB).

De auteur tracht in dit artikel na te gaan, waarom de Engelse gevangenisbevolking na de tweede wereldoorlog zo is toegenomen en waarom de gemiddelde leeftijd zo is gedaald. Hij illustreert zijn betoog met een aantal tabellen. De auteur noemt als oorzaak van de toename van de gevangenisbevolking, de toename van het aantal veroordelingen, en dus niet een gewijzigd vonnisbeleid. Hij acht het waarschijnlijk dat de rol van de politie wat betreft opsporen en vervolgen hieraan debet is. Rest de vraag of jongelui nu meer

crimineel gedrag vertonen of dat ze vaker gearresteerd worden. Vaststaat in elk geval dat de politie absoluut gezien een groter aantal jongeren voor de rechter brengt dan twintig jaar geleden en dat ook relatief gezien hun aandeel aanzienlijk is gestegen in de groep van onbepaalde leeftijd die door de politie wordt vervolgd. Hij concludeert dat de groei van de gevangenisbevolking bijna geheel wordt veroorzaakt door de toename van het aantal strafrechtelijk vervolgd beneden de 21 jaar.

8

In vrijheid rechtspreken door: K. S., Bieger, F. C. Fliet, Th. W. van den Bosch, et al.

Trema, 3e jrg., nr. 3, oktober 1980, blz. 202-212 (N).

44

In dit artikel geven vier rechters een beschouwing, op basis van hun persoonlijke ervaring, over de vraag of de rechter bij processen die onder druk staan door het optreden van verdachten en/of verdediging in vrijheid een onbevooroordeelde uitspraak kan doen. *K. S. Bieger* geeft aan dat eigenlijk alleen de veiligheidsmaatregelen die waren getroffen bij het proces tegen het RAF-lid Knut Folkerts hem hadden gehinderd. Ten aanzien van de strafprocessen tegen de Turkse organisatie, de zogenaamde Grijze Wolven en de krakersprocessen merkt hij op dat hier geen extra beveiligingsmaatregelen nodig zijn. Hij betreurt het dat in de krakersprocessen zo weinig discussie met de verdachten mogelijk was. Naar het oordeel van *F. C. Fliet* kan de berechting van een strafzaak niet geïsoleerd worden van de maatschappelijke beroering, die door het te berechten feit is opgewekt. Aan de andere kant heeft een rechter door opleiding en ervaring geleerd op hem inwerkende invloeden zodanig te verwerken, dat hij na weging daarvan tot een zelfstandige oordeelsvorming komt. *Th. W. van den Bosch* acht het, terugkijkend op de strafprocessen waarbij leden van de actiegroep 'Onkruid' waren betrokken, in geen opzicht quaestieus dat ook in dergelijke omstandigheden rechtspraak in volle onafhankelijkheid kan worden bedreven. Ook *F. C. de Vries* benadrukt dat een rechter er voor geleerd heeft om afstand te nemen. Hij moet, als ware hij zijn eigen dieptepsycholoog, ook zijn eigen gevoelens van angst op de juiste waarde weten te schatten.

9

Clarke, S. H., and Koch, G. G. *Juvenile court: therapy or crime control, and do lawyers make a difference?*

Law and society review, 14e jrg., nr. 2, winter 1980, blz. 263-308 (USA).

Onvrede over het niet verwezenlijken van het therapeutisch ideaal heeft er toe geleid dat de jurisdictie van kinderrechters beperkt werd tot zaken waarin zij een preventieve functie konden vervullen en de nadruk konden leggen op een rechtvaardige procedure, waarin rechtsbijstand werd verleend. In de

jaren '75-'76 werden twee kinderrechtbanken in North Carolina gevolgd en werd hun werkwijze geanalyseerd om te bepalen in hoeverre zij zich bezig hielden met resocialisatie en misdaadpreventie. Deze rechtbanken toonden de neiging zich te beperken tot zaken met een ernstiger voorgeschiedenis waarbij zij een strengere aanpak van de behandelde zaken te zien gaven. Factoren van invloed bij straftoemting waren onder meer een eventuele eerdere veroordeling, de ernst van het delict, de gezinsstructuur en -samenstelling. Ras, gezinsinkomen en sekse van het kind hadden weinig of geen invloed op de uitspraak. Of het kind rechtsbijstand werd verleend en zo ja wat voor soort, bleek geen verschil te maken voor de rechterlijke uitspraak bij de berechting. Met literatuuropgave.

10

Huber, B. *The dilemma of decriminalisation: dealing with shoplifting in West Germany.*

Criminal law review, oktober 1980, blz. 621-627 (GB).

45 Afgezien van de maatschappelijke problemen die het met zich mee brengt, vormt winkeldiefstal ook voor de strafrechter een zware belasting. In dit artikel worden de pogingen van de wetgevende macht in de Bondsrepubliek beschreven om een oplossing te vinden voor de berechting van het overweldigende en nog steeds toenemende aantal winkeldiefstallen. Een oplossing voor de voortdurende overbelasting van de rechtbanken werd gevonden in procedurele wijzigingen door de invoering van de 'Ordnungswidrigkeitengesetz', waarmee de strafrechtelijke afhandeling werd vereenvoudigd. De Westduitse ervaringen tonen de dilemma's waarvoor men zich gesteld ziet, maar waarvoor nog geen afdoende oplossing is gevonden. Met literatuuropgave.

11

Josephus Jitta, P. A. O. *De undercover-agent.*

Delikt en Delinkwent, 10e jrg., nr. 7, september 1980, blz. 469-486 (N).

Het gebruik van de undercover-agent als opsporingsmiddel is de laatste jaren verscheidene malen onderwerp van rechtspraak geweest. De auteur geeft aan dat een van zijn mogelijke verschijningsvormen de agent-provocateur is. Pleegt de undercover-agent tijdens zijn optreden noodgedwongen strafbare feiten, dan kan zijn strafbaarheid door een beroep op ambtelijk bevel opgeheven worden. De auteur is van mening dat het optreden van een undercover-agent alleen toelaatbaar geacht kan worden als aan een aantal eisen is voldaan. Acht de rechter het optreden van een undercover-agent in een bepaald geval toch onrechtmatig, dan zal hij in beginsel moeten komen tot de beslissing, dat het aldus verzamelde bewijsmateriaal onrechtmatig is verkregen. Komt het optreden van de undercover-agent echter in

flagrante strijd met de aan dat optreden te stellen eisen, dan behoort ook de niet-ontvankelijkheidsverklaring van de officier van justitie tot de mogelijkheden.

Met literatuuropgave.

12

Koers, J. *De verkeersschout in de praktijk.*

Verkeersrecht, 28e jrg., nr. 9, september 1980, blz. 185–189.

De schrijver, werkzaam als verkeersschout bij het Arrondissementsparket te Amsterdam, doet verslag van zijn ervaringen. Hij gaat achtereenvolgens in op de ontstaansgeschiedenis van de functie van verkeersschout, de opleiding en de positie van de verkeersschout binnen het Openbaar Ministerie. Tenslotte belicht hij een aantal knelpunten bij het functioneren van de verkeersschout; deze houden voornamelijk verband met zijn wettelijke bevoegdheden.

13

Levenson, H. *The fingerprinting of children.*

Criminal law review, november 1980, blz. 698–713 (GB).

46

Het staat vast dat de politie in Groot-Brittannië bij haar opsporingsonderzoek ook gebruik maakt van de vingerafdrukken van kinderen. De auteur van dit artikel onderzoekt de wenselijkheid en de legaliteit van het nemen en verzamelen van vingerafdrukken van kinderen. Een wettelijke regeling t.a.v. dit onderwerp bestaat wel voor personen boven de veertien jaar. Hoewel de strafrechtelijke verantwoordelijkheid reeds op de leeftijd van tien jaar gelegd wordt, bestaat er geen wettelijke regeling tot het nemen van vingerafdrukken van kinderen beneden de veertien jaar. De schrijver gaat met name in op het doel en nut van het verzamelen van vingerafdrukken in het algemeen. Bij zijn onderzoek maakt hij gebruik van gewoonterecht, geschreven recht en jurisprudentie. Aandacht wordt ook besteed aan de vingerafdrukken die zonder toestemming verkregen zijn en toch als bewijsmiddel in de vervolging meespelen. Gelet op de recente jurisprudentie is het onwaarschijnlijk dat de rechter de onrechtmatig verkregen vingerafdrukken van een kind buiten zijn waardering zal laten. Tot slot gaat de schrijver in op de mogelijkheid van een civiele actie als reactie op de onrechtmatig verkregen vingerafdrukken.

Met literatuuropgave.

14

Moerings, M. en J. Siegers. *De invloed van een strafrechtelijke veroordeling op de kans op werkloosheid.*

Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., nr. 4, juli/augustus 1980, blz. 172–180 (N).

De schrijvers gaan in op de problematiek rondom het werk, zij het dat deze niet uitsluitend gekoppeld wordt aan gevangenisstraf, maar aan een strafrechtelijke veroordeling in het algemeen, dus ook bijv. geldboete: in hoeverre vergroot een strafrechtelijke veroordeling de kans op werkloosheid. Zij toetsen dit verband op basis van via een enquête verkregen gegevens. Deze enquête werd in 1977 onder alle Amsterdamse piket-advokaten gehouden en bestond uit 42 vragen die betrekking hadden op de persoon van de verdachte, de aard van het delict, enz. Er waren echter geen gegevens beschikbaar over de werksituatie vóór de veroordeling, doch resultaten uit een ander onderzoek tonen aan, dat ook indien deze gegevens in aanmerking genomen worden, de constatering gehandhaafd blijft dat na strafrechtelijke veroordelingen de werksituatie verslechtert. Met literatuuropgave.

15

Nagel, W. H. *A social-legal view on the suppression of terrorists.*

International journal of the sociology of law, 8e jrg., nr. 3, augustus 1980, blz. 213–226.

47

Het begrip terrorisme is evenals terroristische activiteiten niet nader verklaard, hoewel 17 van de 19 lid-staten van de Raad van Europa de conventie ter bestrijding van terrorisme ondertekend hebben. In artikel 1 van de conventie worden een aantal misdaden genoemd, waarvoor geen uitlevering plaats kan vinden, omdat het politieke misdaden zijn. Daar het begrip terrorisme niet hanteerbaar blijkt, voert de schrijver het begrip 'terroristische gebeurtenis' in, dit is namelijk concreet; een terroristische gebeurtenis roept contraterreur op, dit gebeurt door guerrilla's, agenten en saboteurs. Hij geeft een omschrijving van verschillende soorten terroristen, dit zijn niet alleen mensen, het kan ook een staat of een politiek bewind zijn. Tenslotte wordt op de diepere betekenis van de conventie van Straatsburg, ook voor Nederland, ingegaan. Zich aansluitend bij T. van Veen doet hij een dringend beroep op de Nederlandse overheid deze conventie niet te ondertekenen.

16

Schalken, T. M. *De nieuwe strafrechtspleging in Suriname.*

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 35, 11 oktober 1980, blz. 901–908.

Het nieuw Surinaams Wetboek van Strafvordering dat op 1 januari 1979 in werking is getreden, krijgt bijzondere betekenis tegen de achtergrond van de politieke situatie die na de machtsgreep van februari jl. in Suriname in ontstaan. Door de instelling van het speciaal tribunaal dat zal worden belast met de berechting van politici en hoge ambtenaren uit de periode van de vorige regering, wordt de in de nieuwe strafvordering voorgeschreven en met de nodige

waarborgen omgeven procesgang vrijwel geheel opzij gezet. Voor de berechting van de 'gewone' criminaliteit zullen ook een aantal bepalingen welke in het algemeen als verbeteringen golden, bij decreet worden gewijzigd. In het licht van deze ontwikkelingen gaat de auteur van dit artikel aan de hand van de parlementaire stukken in op enkele thans in Suriname omstreden bepalingen uit het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Hierbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de beperking van de duur van de voorlopige hechtenis, de rechtshulp in strafzaken, het habeas corpus beginsel en het verkeer tussen de raadsman en de verdachte. Tot slot behandelt de schrijver de moeilijkheden die het Surinaams parlement tijdens haar functioneren ondervond. Met literatuuropgave.

17

Steffensmeier, D. J. *Assessing the impact of the women's movement on sex-based differences in the handling of adult criminal defendants.* Crime and delinquency, 26e jrg., nr. 3, juli 1980, blz. 344-357 (USA).

48

De auteur onderzoekt de bewering dat, door veranderingen in de geslachtsrollen en door de huidige vrouwenbeweging, de op geslacht gebaseerde verschillen in de behandeling van voor de strafrechter gedaagden gaan afnemen. Na een overzicht van empirisch bewijsmateriaal worden vijf factoren genoemd, die de duidelijk voortdurende, zij het geringe, voorkeursbehandeling van vrouwelijk gedaagden in de meeste delictcategorieën helpen te verklaren. Deze vijf factoren zijn ridderlijkheid, naïviteit, praktische overwegingen, verondersteld toekomstig crimineel gedrag van de gedaagde en verondersteld gevaar dat gedaagde oplevert. Een geringere invloed van verschil in geslacht op de strafrechtspraak moet het gevolg zijn van veranderingen in de praktijk van het vonnissen. Bij een bestudering van geselecteerde factoren uit de praktijk van de strafrechtspraak, voert de auteur aan dat ridderlijkheid geen belangrijke determinant blijkt te zijn bij de strafrechtelijke beslissing; de factoren 'verondersteld gevaar' en 'toekomstig crimineel gedrag' blijken belangrijker te zijn. Zelfs als ridderlijkheid een significant kenmerk zou zijn, wijst de praktijk er op dat men op de rechtbank even ridderlijk blijft als altijd. Beslissingen van de Hoge Raad en een toenemende professionalisering van het rechtbankpersoneel en bureaucrativering van de rechtbanken hebben ongewenste verschillen op grond van geslacht doen verminderen, zoals ook is gebeurd met ras en sociale klasse. Geconcludeerd wordt dat veranderende definities van de geslachtsrollen en de huidige vrouwenbeweging weinig invloed hebben gehad op verschillen in strafrechtspraak t.a.v. mannelijke of vrouwelijke gedaagden. Met literatuuropgave.

Veen, Th. W. van. *Het politieverhoor en de raadsman.*

Delikt en Delinkwent, 10e jrg., nr. 7 september 1980, blz. 487–491 (N).

De auteur deelt de mening van Mr. H. Schootstra en de Orde van Advocaten dat het voorstel van de Commissie Partiële Herziening Strafvordering (15 febr. 1979) onbevredigend is. De auteur be-
toogt dat het Wetboek van Strafvordering meer
aanleiding geeft om te menen dat de raadsman de
verhoren niet mag bijwonen, dan dat hij dat wel
mag. Het voorstel wil dat recht nu juist scheppen.
De enige verhoren van de verdachte waarbij de
aanwezigheid van een raadsman reëel kan zijn, zijn
de verhoren op het politiebureau door opsporings-
ambtenaren afgenomen. De controle op de opspor-
ing behoort bij de officier van justitie en, wat het
horen van de verdachte betreft, als deze dat ver-
langt, bij de rechter-commissaris. Het gerechtelijk
vooronderzoek is het kader, waarin ook voor de
verdediger een plaats is. Het voorstel van de com-
missie doorbreekt het stelsel van het wetboek van
strafvordering en het verstoort het evenwicht. Niet
de verhorende opsporingsambtenaar maar de ver-
volgende officier is de 'tegenpartij' van de raadsman
van de verdachte.

49

Wever J. *Het jeugdstrafprocesrecht op een keerpunt?*
Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 34, oktober
1980, blz. 887–893.

De schrijver betreurt, dat de Commissie Wiarda voor-
bijgegaan is aan het jeugdstrafrecht, omdat nu de
situatie dreigt te ontstaan, dat de jeugdige mondig
is in het civiele jeugdrecht en onmondig in het jeugd-
strafrecht. Minister de Ruiter heeft inmiddels een
nieuwe Commissie 'Herziening Strafrecht voor Jeugd-
digen' geïnstalleerd. Vooruit lopend op het rapport
van de Commissie gaat de schrijver in op onderdelen
van de strafrechtsprocedure voor jeugdigen en de
positie van de verdachte daarin. Hij behandelt
achtereenvolgens de geschiedenis van het jeugd-
strafrecht, de strafrechtelijke procedure in de ver-
volgingsfase en de terechtzitting. Hij komt tot de
conclusie, dat de kinderrechter in de hele straf-
rechtsprocedure een overheersende rol speelt. Hij
ziet een werkelijke bescherming van de jeugdige
meer gelegen in een procedure zoals art. 6 van het
Verdrag van Rome voorstaat.

Met literatuuropgave.

Criminologie

Clarke, M. *Syndicated crime in Britain?*

Contemporary crises, 4e jrg., nr. 4, oktober 1980,
blz. 403–420.

In de discussies over de georganiseerde misdaad wordt er nogal eens vanuit gegaan dat er in Noord-Amerika een wijd verbreid misdaadsyndicaat bestaat met vertakkingen naar Europa en Azië. De laatste tijd twijfelt men wel over het bestaan van een dergelijk vertakt misdaadsyndicaat. Uit onderzoekingen van de laatste jaren is gebleken dat het een mythe is die mede door het politie-apparaat in stand gehouden wordt. De auteur van dit artikel onderzoekt het al dan niet bestaan van georganiseerde misdaad in Groot-Brittannië. Het misdaadsyndicaat wordt gekarakteriseerd door de verstrekking van illegale goederen en diensten. Geweld wordt gebruikt als een controle op de aanbieders, afnemers en concurrenten. Het syndicaat maakt ook gebruik van omkoppingen van politiefunctionarissen. De auteur stelt dat de georganiseerde misdaad als een kunstmatig in stand gehouden gesloten economisch systeem gezien kan worden. Aan de hand van de genoemde kenmerken komt de schrijver tot de conclusie dat er in Groot-Brittannië twee gebieden van illegale activiteiten potentieel tot de georganiseerde misdaad gerekend kunnen worden nl. de handel in drugs en de commerciële sex-branche. Met literatuuropgave.

50

21

Dijk, J. J. M. van; en C. H. D. Steinmetz. *In tal en last. Criminaliteitsoverlast van Nederlandse burgers*. Intermediair, 16e jrg., nr. 41, oktober 1980, blz. 21-27 (N).

In de grote steden wordt meer gestolen, meer vernield en vinden meer geweldsdelicten plaats dan in de kleinere gemeenten. Politie-statistieken geven echter geen nauwkeurig overzicht van de hoedanigheid en de hoeveelheid slachtoffers. Een groot deel van de delicten wordt niet aangegeven of er wordt geen proces-verbaal opgemaakt. Gegevens hierover komen wel uit de z.g. slachtofferenquêtes. Naast de kwantitatieve functie van deze steekproeven zeggen zij ook iets over de hoogte van het risico dat verschillende bevolkingsgroepen lopen om slachtoffer van een delict te worden. Deze onderzoeksresultaten kunnen onrustgevoelens wegnemen en de preventie helpen te verbeteren. In dit eerste deel van hun artikel gaan de auteurs voornamelijk in op de kwantitatieve kant van de zaak. Zij bestuderen de ontwikkeling van de criminaliteit gedurende de periode 1973-1979. Aandacht wordt geschonken aan de WODC-slachtofferenquête en de door het CBS geregistreerde criminaliteit. Het blijkt o.m. dat sinds 1973 de delicten fietsendiefstal en diefstal van portefeuille sterk zijn toegenomen. Vervolgens gaan de auteurs nader in op de plaatselijke ontwikkeling van de criminaliteit. Tot slot wordt er een vergelijking met de Verenigde Staten gemaakt voor wat betreft de kwantitatieve aspecten van de criminaliteit.

Dijk, J. J. M. van, en C. H. D. Steinmetz. *In tal en last. Een victimologische risico-analyse.*

Intermediair, 16e jrg., nr. 42, 17 oktober 1980, blz. 61-69 (N).

In het eerste deel van dit artikel (Intermediair nr. 41) bleek o.m. dat sommige bevolkingsgroepen kennelijk meer risico lopen om slachtoffer te worden van een delict, dan andere bevolkingsgroepen. We kunnen ons afvragen waar dit verhoogde risico wordt bepaald. De auteurs geven enkele factoren aan die in dit verband van invloed kunnen zijn. Zij onderscheiden de mate van aantrekkelijkheid van een bepaald slachtoffer voor delinquenten, de mate waarin men in hun nabijheid verkeert en de mate waarin men gelegenheid schept tot het plegen van een delict. De auteurs gaan in dit artikel nader in op de maatschappelijke achtergronden van de door hen in het vorige artikel gepresenteerde gegevens over de ontwikkeling van de criminaliteit in Nederland. Zij pogen tevens om de geconstateerde verschillen tussen de slachtofferervaringen van Amerikaanse en Nederlandse burgers nader te interpreteren. De auteurs besteden verder de nodige aandacht aan het vaststellen van een preventiestrategie. Zij geven de voorkeur aan het nemen van eenvoudige technische beveiligingsmaatregelen en vooral aan een verbetering van het z.g. nabuurschap in de grote steden. Wijkraden zouden hierbij, eventueel ondersteund door de wijkagent, een belangrijke functie kunnen vervullen.

Met literatuuropgave.

Hopkins, A. *Controlling corporate deviance.*

Criminology, 18e jrg., nr. 2, augustus 1980, blz. 198-215 (USA).

De effectiviteit van sancties die worden toegepast op door bedrijven gepleegde misdrijven, is niet adequaat onderzocht, ten dele door afwezigheid van een geschikte onderzoeksstrategie. De oorzaak hiervan is dat er sinds Sutherland de neiging bestaat door bedrijven gepleegde misdrijven eerder als het gedrag van individuen te zien dan als het gedrag van een organisatie. In dit artikel wordt een onderzoekplan uitgewerkt voor het meten van de effectiviteit van sancties opgelegd volgens de Australische Wet op de Handelsgebruiken van 1974. Het blijkt dat de toegepaste sancties de waarschijnlijkheid van recidive door bedrijven aanzienlijk gereduceerd hebben.

Met literatuuropgave.

Iwema, R. *Economische aspecten van criminaliteit (3): Openbare orde en onrust.*

Intermediair, 16e jrg., nr. 39, september 1980, blz. 49-57 (N).

De auteur zet in dit artikel uiteen wat precies moet worden verstaan onder het politie-tekort. Hij geeft daartoe eerst een omschrijving van de politietaak en betoogt vervolgens dat deze direct en indirect ten goede komt aan de misdaadpreventie. Het politie-tekort kan zowel kwalitatief als kwantitatief zijn. De auteur beperkt zich tot het kwantitatieve tekort. Bij opheffing van dit tekort gaat het om meer effectieve manuren. Vervolgens verdiept hij zich in de vraag in hoeverre de stijging van het aantal ter kennis van de politie gekomen misdrijven met een stijging van het aantal gepleegde misdrijven gepaard is gegaan. Het betreft hier de aangiftebereidheid van het publiek. De auteur gaat hierbij nader in op de rol van de media en komt tot de conclusie dat er geen sprake is van een autonoom toenemend accent op misdaadberichtgeving in de pers. Vervolgens gaat hij nader in op de opsporingsactiviteit van de politie. Het betreft hier de opsporing van misdrijven en niet van daders. De auteur komt tot de slotsom dat met de in dit artikel geconstateerde toename van het aantal ter kennis van de politie gekomen misdrijven, een minstens even grote toename van het aantal gepleegde misdrijven is gepaard gegaan.

25

52

Iwema, R. *Economische aspecten van criminaliteit (4)*.

Intermediair, nr. 40, oktober 1980, blz. 17–23 (N).

In dit artikel stuit de auteur op het probleem van de welvaartsvergelijking in de tijd: zo er sprake is van welvaartsaantasting, is die dan in de loop der jaren veranderd? Vervolgens noemt hij een aantal factoren, zoals relatieve deprivatie, die het terugdringen van het bereikte niveau van criminaliteit sterk bemoeilijken. Hij wijst erop dat deprivatie ten opzichte van het eigen verwachtingspatroon vanzelfsprekend nauw samenhangt met de sociaal-economische situatie. Bovendien is hij van mening dat er van de criminaliteit een zichzelf versterkende tendens uitgaat. De daling van het ophelderingspercentage heeft zijns inziens eenzelfde invloed en werkt bovendien 'eigen richting' in de hand. Het politie-tekort werkt als katalysator bij de verspreiding van de criminele habitus. De auteur zet in een staatje de toename van het aantal geregistreerde misdrijven af tegen de toename van de omvang van het politie-apparaat over de periode 1955–1978. Hieruit blijkt dat de politie, ook relatief, sterk achter is gebleven. Tot slot besteedt hij nog enige aandacht aan het feit dat het kwantitatieve politie-tekort ook opmerkelijke sociaal-economische consequenties heeft. Hierbij denkt hij o.a. aan de snelle opkomst van particuliere bewakingsdiensten en de beveiligingsindustrie.

26

Phillips, D. P. *The deterrent effect of capital punishment: New evidence on an old controversy*.

De doodstraf wordt na een onderbreking van twaalf jaar weer toegepast in de Verenigde Staten. Meer dan 400 veroordeelden wachten op hun executie. In het kader van de nog steeds gaande zijnde openbare discussies deed de auteur een onderzoek naar de afschrikkende werking van de doodstraf. Hij ging daarbij uit van officiële Engelse statistieken en de door Wilson en Pitman (1962) verzamelde gegevens over executies in Engeland gedurende de jaren 1858–1921, waaraan de pers toentertijd uitgebreid aandacht schonk. Uit het onderzoek blijkt volgens de auteur dat de doodstraf een afschrikkend effect heeft. Het is echter alleen van korte duur. Nadat een executie in de dagbladen is vermeld, daalt het aantal gevallen van homicide met 35,7%. Na vijf of zes weken is de daling al weer gevolgd door een even grote stijging. Het onderzoek geeft ook verklaring voor het feit dat voorgaande onderzoeken tot de conclusie leidden dat de doodstraf geen afschrikkende werking heeft. Immers, als na vijf of zes weken de daling van het homicidecijfer weer te niet is gedaan, is het netto effect nihil als men van jaarcijfers uitgaat. Toekomstige onderzoeken moeten daarom gebruik maken van dag- of weekcijfers en niet van jaarstatistieken. Met literatuuropgave.

27

Smith, D. C. *Paragons, pariahs and pirates: a spectrum-based theory of enterprise.*
Crime and delinquency, 26e jrg., nr. 3, juli 1980,
blz. 358–386. (USA).

Traditioneel hebben de Amerikanen de witte-boorden-criminaliteit en de georganiseerde misdaad behandeld alsof het ging om twee onafhankelijke verschijnselen. Men raakt er echter steeds meer van overtuigd dat er niet zo'n groot onderscheid is en dat men ze vanuit een zelfde perspectief beschouwd beter kan begrijpen. Een belangrijke belemmering voor een goede begripsvorming vormt ons denken aan een Maffia-achtig soort samenzwering. Het komt voort uit vijf onderliggende veronderstellingen aangaande verschillen tussen 'business' en misdaad. Als we i.p.v. deze verschillen de, gemeenschappelijke draad 'onderneming' ('enterprise') onderkennen en begrijpen dat dit 'ondernemen' plaats vindt langs een spectrum dat zowel legale als criminele ondernemingen omvat, dan ontvouwt zich een enkelvoudig, verbinding opleverend perspectief. De onderscheidingen langs dit spectrum worden duidelijk gemaakt aan de hand van drie soorten van ondernemingen: de paragon (het toonbeeld van volmaaktheid), de piraat en de paria. De eerste twee vormen de twee uitersten van het spectrum. De laatste is meer complex en weerspiegelt in de Amerikaanse wereld die ondernemingen, waarvan de produkten en processen niet de gewone toets der kritiek kunnen

doorstaan, maar waarnaar zodanige vraag is, dat ze niet kunnen worden verworpen of uitgebannen zoals de piraat.

Met literatuuropgave.

28

Winkel, F. W. *Publieke opinie en criminaliteit: antwoordeffecten in enquête-onderzoek.*

Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., nr. 4, juli/augustus 1980, blz. 161-171 (N).

De belangstelling die de overheid heeft voor informele sociale controle uit zich onder meer in voorlichtingscampagnes aan het publiek, waarin wordt gewezen op de eigen verantwoordelijkheid in de preventie van criminaliteit, onder meer door aangiftebereidheid. Voor de overheid is het, aldus de auteur, van belang te weten hoe die betrokkenheid door het publiek wordt ervaren. Het meest karakteristieke instrument is hierbij de opinie-enquête. Het vermoeden bestaat dat het gebruik van de opinie-enquête kan leiden tot vertekende en onjuiste inzichten in de publieke opinie en dat zij daardoor onjuiste richtlijnen voor het handelen kan verschaffen. De auteur voerde een experiment uit waarmee hij onderzocht wat de praktische waarde en bruikbaarheid van dit instrument is. Er werden vragenlijsten met dertien items verzonden (in vier verschillende versies) naar 600 werknemers aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Een statistische verwerking van de uitkomsten toonde overduidelijk aan dat er als gevolg van antwoordeffecten een vertekening was opgetreden. De auteur besluit met enige aanbevelingen, o.a. dat ervoor gezorgd dient te worden dat men bij het openbaar maken van publieke opinie inzake criminaliteit niet te veel abstraheert van de gebruikte vraagstelling en meetprocedure; daardoor wordt controle op de resultaten mogelijk.

Met literatuuropgave.

Gevangeniswezen

29

Crouch, B. M. and G. P. Alpert. *Prison guards' attitudes toward components of the criminal justice system.*

Criminology, 18e jrg., nr. 2, augustus 1980, blz. 227-237 (USA).

Nog maar sinds korte tijd bestaat er zeer veel aandacht voor gedrag en houding van de gevangenenbewaarders. Hoewel gevangenen en hun gevangenen onderwerp van veel onderzoekingen geweest zijn, zijn de bewakers over het hoofd gezien. In dit artikel wordt verslag gedaan van de houding van de bewakers t.o.v. de strafrechtspleging. Er worden suggesties gedaan t.a.v. de betekenis van deze houdingen. De gegevens uit het onderzoek werpen ook een licht op de solidariteit binnen de wereld van de

bewakers. In het onderzoek werden drie staatsgevangenen in Washington betrokken met resp. minimale, gemiddelde en maximale beveiliging. In februari 1975 werden 231 bewakers in deze inrichtingen benaderd. 25 van hen weigerden mee te werken, 30 vragenlijsten waren niet te gebruiken. Van 70% van het totale aantal bewakers in de drie inrichtingen werden dus gegevens verzameld. Het onderzoek gaat uit van methoden die beschreven zijn door Alpert en Hicks (1977).

Met literatuuropgave.

30

Klotz, W. *Rückfälligkeit von ehemaligen Gefangenen des geschlossenen und des offenen Strafvollzugs.* Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 29e jrg., nr. 2, 1980, blz. 70–85 (BRD).

55

In januari 1978 droeg het ministerie van Baden-Württemberg de criminologische dienst van de gevangenis te Stuttgart op een onderzoek in te stellen naar recidive onder ontslagen gevangenen uit open en gesloten inrichtingen. De auteur maakt duidelijk dat behalve het feit of men in een open of een gesloten inrichting geweest is, er ook andere factoren van invloed zijn op recidive, zoals bijv. classificatie en selectie van gevangenen. In het onderzoek worden een typisch voorbeeld van een gesloten inrichting en van een open inrichting betrokken. Het dossieronderzoek strekte zich uit over een periode van vier jaar na ontslag. Het regiem van de open inrichting bewerkstelligt bij gevangenen met een gunstige voorgeschiedenis en een gunstige prognose, een recidive-resistente constellatie. Echter mag niet worden geconcludeerd dat de gesloten inrichting niet recidive verminderend of zelfs recidive bevorderend zou werken, omdat de daar verblijvende gevangenen wezenlijk ongunstiger voorgeschiedenissen meebrengen, waardoor een meer open regiem niet mogelijk is. De mogelijkheden voor de gesloten inrichting zijn dus begrensd. Bij de hoge kans op recidive van de gevangenen, die immers in de ongunstige prognose tot uiting komt, kan de gesloten inrichting slechts trachten een recidive bevorderende constellatie te verzwakken. Uit de onderzoeksresultaten komt duidelijk naar voren dat de vermoede samenhang tussen open en gesloten regiem en de kans op recidive door een veelvoud van externe en interne componenten beïnvloed wordt. Het blijkt echter dat men met een meer open regiem voor gevangenen met een gunstige voorgeschiedenis en prognose duidelijk op de goede weg is.

31

Roloff, G. *Das Münsteraner Modell der Ehe- und Familienseminare für Strafgefangene und ihre Angehörigen.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 63e jrg., nr. 5, oktober 1980, blz. 277–289 (BRD).

In dit artikel wordt een behandelingsmodel van sociaal-pedagogische interventie beschreven, dat toegepast kan worden bij hulpverlening aan gevangenen met relatiestoornissen in huwelijk en gezin. Er werd een gezinsseminarie gehouden in twee fasen, tien dagen en vier dagen, buiten de gevangenis. De auteur gaat in op de specifieke betekenis van methoden en uitgangspunten van persoonsgericht groepswork, op de cliënt gerichte psychotherapie, communicatie- en gedragstherapie voor sociaal pedagogische hulp, de integratie van deze therapievormen in groepswork enerzijds en korte therapeutische gesprekken anderzijds. Met literatuuropgave.

Reclassering

32

Barnard, E. *The context of the British parole system.*

Probation journal, 27e jrg., nr. 2, mei 1980, blz. 44-51 (GB).

56

Dit artikel geeft een overzicht van het functioneren in de praktijk van het Engelse systeem van vrijlating op erewoord. De schrijfster uit kritiek op de onverenigbaarheid van het denkbeeld van straf als vergelding en het uitgangspunt van rechtspleging in het Verenigd Koninkrijk. De consequenties van het verminderde vertrouwen in 'straf als vergelding' zien we ook in het buitenland, met name in Zweden en in de Verenigde Staten, waar een stroming is die vrijlating op erewoord wil afschaffen en geporteerd is voor meer formalisme in de rechtspleging, hoewel dit een herinvoering van de doodstraf zou betekenen en langere, zwaardere vonnissen. De academische wereld houdt zich daar echter vooral bezig met het principe van straf als vergelding. Als het strafrecht, zo wordt beweerd, geen vermindering van criminaliteit kan bewerkstelligen, laat de rechtspraak zich dan beperken tot het tijdelijk buiten de gemeenschap plaatsen van onverbeterlijke criminelen en het afschrikken van goedwillenden. Dit model lijkt niet zonder meer toepasbaar op de Engelse omstandigheden en een herbezinning op de beperkingen van het strafrecht lijkt noodzakelijk. Met literatuuropgave.

33

Meertens, A. *De reclasseringsraad: tussen aanpassing en kritiek.*

Proces, 59e jrg., no. 10 oktober 1980, blz. 193-202 (N).

De schrijver, staflid van de Reclasseringsraad Nieuwe Stijl in Amsterdam, behandelt de relatie van deze experimentele reclasseringsraad nieuwe stijl tot de reclasseringsinstellingen en tot de overheid, m.n. het Ministerie van Justitie, en hoe deze verhouding zou kunnen zijn. Verder worden aanbevelingen gedaan

m.b.t. de samenstelling en de wijze van vertegenwoordiging in de Reclaseringsraad en de samenstelling van de staf van de Raad. Naast positieverandering van de rijksreclaseringsambtenaren zal de inbreng van andere disciplines dan de maatschappelijk werkdiscipline in de staf gewaarborgd moeten zijn. Eventuele kritiek op zijn visie op de Reclaseringsraad, als zou hij teveel zijn uitgegaan van de Amsterdamse situatie, weerlegt hij met de opmerking dat de plaatselijke verschillen meer gradueel dan principieel zijn.

34

Raynor, P. *Is there any sense in social inquiry reports?*

Probation journal, 27e jrg., nr. 3, september 1980, blz. 78-84 (GB).

57

Om te kunnen bepalen of voorlichtingsrapportage werkelijk van betekenis is in een behandelingsmodel, is het nodig te bekijken welke plaats het voorlichtingsrapport inneemt in het geheel van de rechtspleging. Uit diverse onderzoeken blijkt dat voorlichtingsrapporten weinig bijdragen tot vermindering van recidivisme. Hoewel er een grote mate van overeenstemming is tussen de rapporten en de vonnissen, bestaat er geen zekerheid of de rapporten degenen, die vonnis wijzen beïnvloeden hebben. Doorgaans is er veel kritiek op dit soort rapporten, ze zijn te lang, slecht leesbaar, bevatten te veel of juist te weinig informatie. De schrijver is niettemin van mening dat voorlichtingsrapportage een plaats heeft in het model van de rechtspleging en dat een erkenning van het nut ervan kan resulteren in een doelmatiger benadering van het werk van de reclaseringsambtenaar. Voorts zou een betere samenwerking bevorderd dienen te worden tussen rechters en reclaseringsmedewerkers.

Met literatuuropgave.

35

Singer, L. R. *Supportive surveillance: probation as discipline.*

Internationaal journal of the sociology of law, 8e jrg., nr. 3, augustus 1980, blz. 251-275.

Een integrerend deel van de discussie over taak en doelstellingen van resocialisatie is het verband tussen de zorgende taak en de controlerende functie ervan in de westerse wereld. Het gaat er steeds om een evenwicht te vinden tussen zorg en controle, hetgeen tot uiting komt in het bemiddelen tussen de persoonlijke behoefte van de cliënt en de belangen van de samenleving die de cliënt geschaad heeft. De schrijver streeft ernaar de zijns inziens onzalige tegenstelling tussen zorg en controle en overtreder en maatschappij te laten vallen en wil aantonen dat juist die koppeling van zorg voor de geestelijke en materiële belangen het succes vormt van de werkwijze van de Probation Service in

Engeland en Wales. Hij wijst er vervolgens op dat er accentverschillen zijn in de benaderingswijzen en dat er in de filosofie van de resocialisering verschillende stromingen zijn. Van een aantal theorieën worden de overeenkomsten en verschillen genoemd, daarna geeft de schrijver zijn eigen visie: zorg en controle in de vorm van een ondersteunend toezicht, dat niet formeel of openlijk wordt uitgeoefend. Hij illustreert dit aan de hand van praktijkervaringen.

Met literatuuropgave.

36

Trépanier, J. *Pre-trial social inquiry reports on defendants pleading not guilty: are they acceptable?*

Probation journal, 27e jrg., nr. 1, maart 1980, blz. 9–15 (GB).

De auteur bespreekt de voor- en nadelen van voorlichtingsrapporten over gedaagden die ontkennen schuldig te zijn. De onzekerheid die er dan bestaat omtrent de aard en het aantal delicten die de gedaagde ten laste gelegd kunnen worden, moet wel van invloed zijn op het rapport. Uit een onderzoek van de auteur onder 174 reclasseringsambtenaren in Londen is dan ook gebleken dat het delict zelf een stuk informatie vormt waarover alle reclasseringsambtenaren graag beschikken. Velen vinden dit zelfs van grote invloed op hun beslissingen. Een verandering in de aard van het delict kan soms noodzaak zijn voor meer informatie en kan zelfs leiden tot een geheel ander advies. De auteur concludeert dat er geen voorlichtingsrapport zou moeten worden opgesteld wanneer de gedaagde ontkent schuldig te zijn.

Met literatuuropgave.

Psychiatrische zorg

37

Kwast, S. van der. *Het uitje van de TBR-gestelde.*

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 33, september 1980, blz. 857–859.

In 1978 en 1979 werd de samenleving geconfronteerd met enkele zeer ernstige misdrijven die gepleegd waren door patiënten uit forensisch-psychiatrische instituten. De vraag dringt zich dan weer eens nadrukkelijk op, hoe het mogelijk is dat TBR-gestelden die ter beveiliging van de samenleving zijn opgenomen, toch het verlof krijgen om zich onbegeleid buiten de inrichting te begeven. De auteur van het artikel bespreekt dit z.g. verlofbeleid. Indien men een absolute prioriteit aan de beveiliging van de samenleving zou verlenen, zou het verlof van TBR-gestelden onmogelijk worden. Aan ieder verlof kleven immers risico's. Echter de behandeling van de patiënten impliceert de morele verplichting hen zodra de behandeling succesvol

blijkt te zijn, voor een ontslag in aanmerking te laten komen. Ook is het voor de rechterlijke macht noodzakelijk dat bij het al dan niet opleggen van TBR gebruik gemaakt kan worden van de ervaringen van de inrichtingen met hun verlofbeleid. Belangrijk blijft natuurlijk aan de hand van welke criteria het verlofbeleid van de inrichtingen beoordeeld moet worden. Ook gaat de schrijver in op de belangenafweging welke gehanteerd wordt bij het al dan niet verlenen van verlof aan een patiënt. De auteur pleit tenslotte voor de ministeriële erkenning van de op humanitair te noemen overwegingen geïndiceerde verloven.

Kinderbescherming

Zie excerpt nr. 19.

Politie

Zie ook de excerpten nr. 11 en 18.

38

59

Meyer, M. und K. U. Ventzke. *Opfererfahrung, Selbstschutz, Prävention. Unterbetener Beitrag zur Erstellung eines realistischen Lagebildes innerer Sicherheit.*

Kriminologisches Journal, 12e jrg., nr. 3, 1980, blz. 179–198 (BRD).

De auteurs gaan er van uit dat een belangrijk oogmerk van de steeds meer op preventie gerichte sociaal-controlerende taak van de politie gelegen is in de beïnvloeding van (potentiële) slachtoffers. Daarom bespreken zij in dit artikel de voorzorgsmaatregelen en reacties van potentiële slachtoffers. Deze hebben alle gemeen dat zij de criminaliteit niet kunnen voorkomen, maar juist meer problemen opleveren. Onder bepaalde omstandigheden kan er zelfs een toename van het criminaliteitscijfer en van de angst hiervoor optreden. Daaruit blijkt dat de politietak, die dit juist wil voorkomen, verouderd is. Een mogelijke oplossing is wellicht het oprichten van groepen en organisaties die zich zelf helpen. Hierbij gaan de auteurs ervan uit dat de sociale omstandigheden een mogelijke oorzaak voor geweld en criminaliteit zijn. Zij noemen de crisiscentra voor vrouwen een bemoedigend, doch alleenstaand voorbeeld.

Met literatuuropgave.

39

Perrick, F. *Ontwerp van een nieuwe Politiewet (2).* Tijdschrift voor de politie, 42e jrg., nr. 10, oktober 1980, blz. 475–487 (N).

In nummer 9, sept. 1980 van het Tijdschrift voor de politie, is het eerste deel van dit artikel verschenen. Daarin behandelde de schrijver de organisatie

van de politie zoals die geregeld is in het ontwerp van een nieuwe politiewet. In dit nummer gaat de schrijver in op het beheer, de taak en het gezag van de politie. De schrijver heeft bezwaar tegen de regeling van het beheer op rijksniveau, waarbij gekozen is voor uitsplitsing der centrale beheersbevoegdheden en toedeling daarvan aan de gescheiden opererende ministers. Volgens de auteur had de verwerping van het beheersprimaat moeten leiden tot gemeenschappelijk centraal beheer van beide ministers. Vervolgens wordt ingegaan op de consequenties van de handhaving van de taakomschrijving zoals die is neergelegd in de politiewet van 1957. Voor wat betreft het gezag wordt in het bijzonder aandacht geschonken aan het z.g. overleg en aan de positie van de burgemeester in dit verband. Tot slot geeft de auteur enige persoonlijke conclusies weer. De politieorganisatie die gebaseerd is op een aantal provinciale korpsen en landelijke diensten zoals in het ontwerp wordt voorgesteld, ziet hij als een groot winstpunt. Hij betreurt het echter dat het voorstel verbonden is aan de bestuurlijke reorganisatie. Naar zijn mening heeft de politie dringend behoefte aan een regeling op korte termijn en ontkoppeling in de tijd is geboden.

Met literatuuropgave.

60

40

Sporken, P. en H. Spee. *De politiemans in het conflict tussen bevel en geweten. Ethische overwegingen.*

Het tijdschrift voor de politie, 42e jrg., nr. 10, oktober 1980, blz. 465-471 (N).

De toenemende erkenning van de persoonlijke verantwoordelijkheid van ieder individu heeft onder meer tot gevolg gehad dat uitspraken en beslissingen van gezagsdragers niet meer als exclusief criterium voor de juistheid van normen, gedragsregels en opdrachten worden beschouwd. Zo worden we heden ten dage geconfronteerd met de vraag of een politieambtenaar kan weigeren een bevel te gehoorzamen met het beroep op zijn eigen geweten en verantwoordelijkheid. Aandacht wordt besteed aan de kernbegrippen in deze problematiek, nl. ethiek, waarde, norm en geweten. De auteurs gaan ervan uit dat de primaire taak en opdracht van de politie bestaat uit het handhaven en verdedigen van de rechtsorde. In beginsel moet ervan worden uitgegaan dat bevelen op deugdelijke gronden gegeven worden en dat in problematische situaties daarover eerst rijpelijk wordt nagedacht. De schrijvers analyseren de mogelijkheden die zich in de verhouding tussen een gegeven bevel en de individuele gewetensovertuiging kunnen voordoen. Zij komen tot de conclusie dat in beginsel en normalerwijze de gegeven bevelen uitgevoerd dienen te worden. De gecompliceerdheid van sommige problemen en het respect voor de individuele gewetensvisie laten de weigering van een bevel in een bepaalde uitzonderingssituatie toe. Door de bespreekbaarheid van de

verschillende visies door de betrokken partijen kan echter een zekere consensus groeien die in acute situaties veel problemen kan voorkomen.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-706554/55.

Alcoholgebruik en verkeersveiligheid.
Voorburg, Stichting wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid, 1979.

62

Berghmans, R. L. P. *Brandstichting.....*; een verkennend onderzoek naar het verschijnsel brandstichting.
Utrecht, Willem Pompe instituut voor strafrecht-wetenschappen, ca. 1980.

Brake, A. Th. J. de. *Sterkte van de politie*; inventarisatie meningen over het tweede rapport van de projectgroep organisatiestructuren (situatie tot 1 mei 1980).
's-Gravenhage, Ministerie van binnenlandse zaken, Directie politie, afd. onderzoek en ontwikkeling, 1980.

Child abuse and neglect research; projects and publications.
Washington, U. S. Department of health, education and welfare, 1978.

Clinard, M. B. *Cities with little crime*; the case of Switzerland.
Cambridge, Cambridge university press, 1978.

Crelinsten, R. D., and D. Szabo. *Hostage-taking.*
Lexington etc., Lexington books, 1979.

Criminal law; report on the territorial and extra-territorial extent of the criminal law; laid before Parliament by the Lord high chancellor pursuant to section 3 (2) of the Law commissions act 1965.
London, Her majesty's stationery office, 1978.

Croan, G. M., and J. F. Lees. *Building effective coalitions*: some planning considerations
Washington, Law enforcement assistance administration, U. S. Department of justice, 1979.

Deviance and mass media; ed. by C. Winick; in col-

lab. with G. Gerbner, P. J. Leonhard-Spark et al. Beverly Hills etc., Sage, 1978.

Doek, J. E. *Het kind en zijn recht; beschouwingen over en voorstellen tot verbetering van de rechtspositie van het kind.* Rotterdam, Kooyker, 1980.

Identifying your school's crime problem: simple steps that precede costly action; ed. by R. J. Rubel. College park (Maryland), Institute for reduction of crime, 1978.

Jalink, D. *Rechtshulp.* Deventer enz., Van Loghum Slaterus enz., 1980.

Jones, D. A. *Crime without punishment.* Lexington, Heath, 1979.

Junger-Tas, J., en A. A. van der Zee-Nefkens. *Preventieve hechtenis van minderjarigen.* 's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum, Ministerie van justitie, 1980.

63 **Karel, J. H. en C. D van der Vijver.** *Computermodellen voor de planning van de assistentiesurveillance; een onderzoek naar de bruikbaarheid.* Medewerkers C. C. L.: A. P. Grool en H. G. H. Schreurs. 's-Gravenhage, Ministerie van binnenlandse zaken, directie politie, afdeling onderzoek en ontwikkeling, 1980.

Knigge, G. *Beslissen en motiveren; art. 348, 350, 358 en 359 Sv.* Alphen aan den Rijn, Tjeenk Willink, 1980.

Kornhauser, R. R. *Social sources of delinquency: an appraisal of analytic models.* Chicago, University of Chicago press, 1978.

Laere, E. P. M. van. *Oorzaken van normafwijkend gedrag binnen de politie-organisatie.* 's-Gravenhage, Ministerie van binnenlandse zaken, directie politie, afdeling onderzoek en ontwikkeling. 1980.

Moyer, S. *La déjudiciarisation dans le système judiciaire pour les jeunes et ses répercussions sur les enfants: recension de la documentation.* Ottawa, Solliciteur général Canada, 1980.

Nagel, S. S., and M. C. Neef. *Decision theory and the legal process.* Lexington, Mass., Lexington books, 1979.

Nieuwdorp, P. *De bijdrage van de wetenschap der creatieve intelligentie binnen het domein van de kriminologie.* Leuven, Katholieke universiteit, School voor kriminologie, 1978-1979.

Perspectives on victimology; ed. by W. H. Parsonage; in collab. with J. F. Nelson, E. Erez, S. Hakim et al.

Beverly Hills etc., Sage, 1979.

Royal commission on gambling; final report; Vol. I. (chairman: the Lord Rotschild).

London, HMSO, 1978.

Sandfort, T. *Pedoseksuele kontakten en pedofiele relaties.*

Nijmegen, Nederlands instituut voor sociaal sexuoologisch onderzoek, 1979.

Schaffer, E. B. *Community policing.*

London, Croom Helm, 1980.

Schmid, A. P., and J. de Graaf. *Insurgent terrorism and the Western news media*; an exploratory analysis with a Dutch case study.

Leiden, C.O.M.T., 1980.

Silberman, C. E. *Criminal violence, criminal justice.*

New York, Random House, 1978.

64

Typology, A. *of cause-focuses strategies of delinquency prevention*; by J. D. Hawkins, P. A. Pastor, M. Bell et al.

Washington, U.S. Department of justice, Law enforcement assistance administration, Office of juvenile justice and delinquency prevention, National institute for juvenile justice and delinquency prevention, 1980.

Walsh, M. E. *Computerized tracking of stolen office equipment*: a new enforcement offensive in the making.

Washington, Criminal conspiracies division, Office of criminal justice programs, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Weber, C. H. *Child-members*; (forew. by L. T. Empey).

London enz., Sage, 1979.

Weis, J. G. *Jurisdiction and the elusive status offender*: a comparison of involvement in delinquent behavior and status offenses; in collab. with K. Sakumoto, J. Sederstrom and C. Zeiss.

Washington, U.S. Department of justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, Office of juvenile justice and delinquency prevention, 1980.

Redactie

mr. T. Frank

mr. M.R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie literatuuroverzicht

W.M. Been

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie
Centrum, Schedeldoekshaven 100,
Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 070-706558

Uitgave van

Het Ministerie van Justitie

Druk

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage

Opname in dit blad betekent niet, dat de inhoud der artikelen het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Het WODC wil slechts uw aandacht vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.